

SZAKDOLGOZAT

Nagy Dominika

2025

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Budai Campus

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

Tájrendező- Kertépítő Mérnök alapképzési szak

**TELEPÜLÉSIDENTITÁST ERŐSÍTŐ TÉNYEZŐK
VIZSGÁLATA VÁC TÖRÖKHEGY VÁROSRESZ
PÉLDÁJÁN**

Belső konzulens: Dr. Földi Zsófia

egyetemi docens

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:**

Tájvédelmi és

Tájrehabilitációs Tanszék

Készítette:

Nagy Dominika

Képzési hely

2025

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	1
2. Módszertan	2
3. A vizsgált terület bemutatása	5
3.1 Elhelyezkedés és megközelíthetőség	5
3.2 Táji adottságok	7
3.3 Védelmi szabályozások	7
3.4 Előzmények	9
4. Identitást képző tényezők vizsgálata	11
4.1 Történelmi áttekintés	11
4.1.1 A népesség változása	11
4.1.2 Váci szőlőterületek és zártkertek történelmi viszonylatban	12
4.2 A jelenlegi állapot vizsgálata	22
4.3 Fejlesztésre alkalmas zöldfelületek	24
4.3.1 Önkormányzati tulajdonú zöldfelületek Törökhegyen és szomszédságában	24
4.3.2 Egyéb jelentős zöldfelületek Törökhegyen és szomszédságában	26
4.4 A Törökhegyről feltáruló látvány vizsgálata	27
4.5 A kérdőív eredményei	29
4.5.1 A válaszadók népességi jellemzői	30
4.5.2 A válaszadók tájidentitásának vizsgálata	31
4.5.3 A válaszadók közösségi összetartásának vizsgálata	36
4.5.4 Törökhegy fejlesztése	37
4.5.5 A válaszadók kapcsolata a hagyományos tájhasználattal	39
4.5.6 A kérdőív legfontosabb eredményei és következtetések	40
4.6 Eredmények összevetése	42
5. Javaslatok	43
5.1 Községi gyümölcsöskert	43

5.2 Látványkapcsolatok megőrzése.....	45
5.3 Játsszóter	46
6. Összefoglalás.....	47
7. Irodalomjegyzék.....	48
9. Táblázatok és ábrák jegyzéke.....	52
10. Mellékletek.....	55

1. Bevezetés

Szakedolgozatom fő témája az identitást meghatározó tényezők és a közhasználatú zöldfelületek közösségi jelentőségű fejlesztésének vizsgálata a Vácon található Deákvár részét képező Törökhegy városrész példája alapján.

A törökhegyi városrészen csak a 2003-ban jelöltek ki lakóövezetet, tehát egy új beépítésű területről van szó. Jelenleg nem rendelkezik olyan kiépített zöldfelülettel, ami kifejezetten a közösséget szolgálja. Ezt az információt több ott élő lakos is alátámasztotta, akik arról is beszámoltak, hogy a területen ugyan nagy a közösségi összetartás, de a közösségi életre való törekvéseket igen hátráltatja az a tényező, hogy ennek nincs konkrét, kijelölt helyszíne. A térségi képviselő elmondása szerint Törökhegy több olyan kihasználatlan önkormányzati tulajdonban lévő zöldfelülettel is rendelkezik, amely alkalmas lenne ennek a funkciónak a betöltésére, és van is igény egy, vagy akár több ilyen jellegű zöldfelület kialakítására, hasznosítására ([http1](#)).

Azért erre a témára esett a választásom, mert a Tájvédelem 1. és Tájrendezés 2. tárgyak keretein belül megrendezett műhelyhét alkalmával ezen a területen vizsgáltuk a helyi lakosok zöldfelülethasználati tendenciáit, a Törökhegyi mintaterületen végzett kutatásaink során pedig több olyan összetett kérdés is megfogalmazódott bennem, amelyre a műhelyhét során nem adatott meg lehetőségem választ kapni. Ezek megválaszolása további kutatások elvégzését igényli, ezért úgy gondoltam, hogy a szakedolgozatomban szívesen feldolgoznám az érintett témákat.

Kutatásaim során fontosnak tartottam felmérni azokat a Törökhegy vázát képző elemeket, amik a lakosok helyi identitásának kialakulásában játszhattak nagy szerepet. Munkálataim elvégzése során arra is kerestem a választ, hogy vajon mitől érzi magát valaki törökhegyinek, és hogy hogyan tudjuk ezeknek az identitásképző elemeknek a figyelembevételével alakítani a törökhegyi zöldfelületek jövőjét. Ehhez szükséges volt megvizsgálni azt, hogy a történelem során ezek a területek hogyan alakultak át, illetve, hogy hogyan váltak a törökhegyi szőlő- és gyümölcsültetvények lakóövezetté, hiszen ez is szolgálhat befolyásoló tényezőként abban, hogy ma milyen jellegű zöldfelületeket és közösségi tereket preferálnak a lakosok. Vizsgáltam a helyiek számára fontos természeti és táji értékeket és az azokra ható veszélyeztető tényezőket is, valamint a felmerülő konfliktusokra és az értékek megőrzésre javaslatokat is tettem.

2. Módszertan

Kutatásom célja az volt, hogy megismerjem a Vác településen található Törökhegy városrész tájalakulásának történetét, felkutassam a törökhegyi tájidentitást meghatározó főbb elemeket, valamint felmérjem a helyi lakosok zöldfelülethasználati tendenciáit. Ebben a fejezetben a kutatásaim során használt módszereket fogom ismertetni, amelyek munkám segítése mellett összefogó képet is adnak dolgozatom felépítéséről.

A feldolgozásra és elemzésre kész adatokat különböző féle módszerek alkalmazásával gyűjtöttem össze, amelyek között **kvalitatív és kvantitatív kutatási módszerek** is szerepeltek. Azért végeztem az adatgyűjtést vegyes kutatási módszerrel, mert szakdolgozatom tartalomvilága igen változatos, így minőségi- és mennyiségi adatok együttes alkalmazására volt szükség. A két módszer kevert alkalmazása azért előnyös, mert gyengeségeiket kiküszöbölve egészítik ki egymást, valamint erősítik és segítik az összegyűjtött adatok elemzési munkálatait (Krajewski – Lebedzińska, 2024). Vegyes kutatási módszer használata során könnyedén összekapcsolhatjuk a társadalomkutatást magával a táj kutatással is, amely hitelesebb, reálisabb adatokat eredményez (Krajewski – Lebedzińska, 2024). Ez segíthet betekintést nyerni abba, hogy a társadalom milyen módon reagál a vizsgált területen végbemenő tájváltozásokra, és hogy hogyan és milyen szinten érzékeli azokat (Krajewski – Lebedzińska, 2024). Így rávilágíthatunk olyan, a lakosok számára lényeges tényezőkre és elemekre is, amelyeket kizárólagosan kvantitatív módszer alkalmazása során nem tudtunk volna meg (Krajewski – Lebedzińska, 2024). Az alábbiakban azok az említett adatgyűjtési, -feldolgozási és -elemzési módszerek szerepelnek, amelyek szakdolgozatom tartalmi alapjaként szolgáltak és nagyban segítették kutatói munkámat.

Az egykori szőlőterületek történelméről, a tájidentitásról és a külvárosi területek benépesedéséről sok átfogó szakirodalom van jelen a tájépítészeti szakmában, azonban választott vizsgálati területem, azaz Törökhegy esetében még nem került sor ennek a feldolgozására, illetve hasznosítására. Kutatásaim során az volt a fő célom, hogy egy átfogó képet kaphassak a városrészeiről ezzel a három témával kapcsolatban. A magyar nyelvű szakirodalom mellett rengeteg külföldi forrást is felhasználtam, ugyanis egy olyan modern kertvárosi terület fejlesztésének kapcsán, mint Törökhegy, elengedhetetlennek tartom azt, hogy azokat az ehhez a területhez hasonló példákat is elemezzük, amik nem feltétlenül hazaiak.

A múltbéli **tájváltozások vizsgálatához** a történelmi térképek elemzése mellett nagy segítségemre voltak **történelmi könyvek** is, amelyek között szerepelt Vályi András 1799-es „*Magyar országnak leírása*” című könyvének harmadik kötete, Tragor Ignác 1928-as „*Vác*

multja és jelene” című könyve, valamint Sápi Vilmos 1983-as *„Vác története”* című könyvének első, második és harmadik kötete is. A szőlő- és gyümölcsstermesztésről és a társadalmi viszonyokról Tragor Ignác 1936-os *„Az emberi élet Vácon és vidékén az őskortól napjainkig”* című könyvében olvashattam bővebben, amely segített mélyebb betekintést szerezni a mindennapi életbe a történelem különböző szakaszain át. A könyvekből adatokat nyertem ki a **népesség változásának vizsgálatához** is, amelyet olyan **adatbázisok** segítségével egészítettem ki, mint például a Központi Statisztikai Hivatal (KSH). A zártkertekről való szaktudásom elsajátításához felhasználtam Molnárné Abicz Kinga és Vaszócsik Vilja 2019-es *„Esztergom zártkertjeinek történeti területhasználati vizsgálata a 19. századtól napjainkig”* cikkét is.

A **jelenkori állapot** és az országos szintű és helyi **szabályozások** megismeréséhez ellátogattam Vác hivatalos weboldalára is, ahonnan letöltöttem és átolvastam Vác Város helyi építési szabályzatát (**HÉSZ**) és település arculati kézikönyvét (**TAK**), valamint azok módosításait és mellékelt tervlapjait is. Emellett többször is sort kerítettem **helyszínelésre** a vizsgált területemen, ami szintén segített abban, hogy megismerkedjek Törökhegy jelenlegi állapotával és adottságaival. A vizsgált **zöldfelületeket műholdas képek** (Google Earth) és **földhivatali adatok**, valamint a **helyi képviselő**, Tótváradi-Nagy Bence és a **lakosok elmondásai** alapján jelöltem ki.

A **tájidentitás** egy igen tág témakör, **megértéséhez** és a célterületemen való értelmezéséhez így elengedhetetlennek tartottam elolvasni Csorba Péter 2010-es *„A földrajzi tájakhoz fűződő identitástudat rétegei”* című könyvét. Ez segített abban, hogy az ezzel kapcsolatos szaktudást és fogalmakat Törökhegy területén is alkalmazni tudjam a kérdőív elemzése során. Egy konkrét példán keresztül is szerettem volna megvizsgálni, hogy a hagyományos tájhasználat hogyan befolyásolja a tájidentitást és milyen összefüggéseket találhatunk általuk. Ebben Alexandru Dragan, Remus Crețan, Sebastian Jucu és Oana Andreea Oancea 2024-es *„Rural Landscapes as Cultural Heritage and Identity along a Romanian River”* című cikke segített. Felhasználtam Belinda Yuen 2005-ös *„Searching for place identity in Singapore”* és Edwin Koyoo 2024-es *„Strategies for promoting and preserving urban landscape identity through public participation amidst urban renewal changes: The case of Kisumu City, Kenya”* című cikkeit, és Edward Relph 1976-os *„Place and placelessness”* című könyvét is a jobb megértéshez.

A külvárosi területek benépesedési folyamatainak megértéséhez is több irodalmat használtam fel. Közte volt Vasárus Gábor László, Farkas Jenő Zsolt, Hoyk Edit, Kovács András Donát 2024-es *„The impact of urban sprawl on the urban-rural fringe of post-socialist cities in Central*

and Eastern Europe – Case study from Hungary” című és Vigvári András 2022-es „A külterületi zártkertek benépesülése a lakhatási válság árnyékában” című cikkei is.

Kutatásaim során felhasználásra kerültek a műhelyhét során készült kérdőívek, valamint az általam létrehozott felmérés is, melyek alkalmazásának elsődleges célja a törökhegyi lakosság megszólítása volt. A kérdőívek segítséget nyújtottak mind a településrész fejlesztésre alkalmas és jelenleg is használt területeinek kijelölésében, mind a helyi identitást erősítő zöldfelületi elemek meghatározásában. Az adatgyűjtés során fő célkitűzéseim közé tartozott az is, hogy megismerjem, hogyan használták és használják ma is az említett területeket a lakosok, és mik azok az elemek, amiket használaton kívül is fontosnak, meghatározónak tartanak.

Az általam összeírt kérdéssor válaszadási rátája 2,5%, e mögött a már műhelygyakorlatok által megismert érdeklődők állnak. A válaszadók az erdei programok által aktivált közösségbe tartoznak. Általuk megfelelő betekintést nyertem a helyi közösség mindennapjaiba és a rájuk jellemző zöldfelülethasználati tevékenységekbe. A kérdéseket öt fő témakör köré építettem: általános demográfiai adatok, tájidentitás, közösségi összetartás, fejlesztési javaslatok és hagyományos tájhasználat. A kérdőívet **Google Forms** segítségével készítettem, így **online** formában volt csak kitölthető. Ez egy gyors és egyszerű megoldásnak bizonyult, hiszen miután a helyi képviselő megosztotta a kérdőív linkjét egy törökhegyi facebook csoportban, a kitöltők bármilyen eszközről el tudták érni azt, és a válaszadást saját tempóban, akár pár perc alatt is elvégezheték.

A terepbejárások folyamán **megfigyeléseket** is végeztem, a felkutatott információkat pedig a szakdolgozatom több különböző részében is felhasználtam. Első terepbejárásom során főként az Alsó Törökhegy út és a Jávorszky Ödön Kórház között fekvő erdőfoltra koncentrálna vizsgáltam a törökhegyi lakosok zöldfelülethasználati tendenciáit, ugyanis a műhelyhéten az erdő volt a fő fókusz, így kiváló indulási pontot adott nekem ez a helyszín. Azt vizsgáltam, miként és milyen tevékenységekre használják a helyiek a területet. Ezt két különböző alkalommal is elvégeztem, amelyek között közel egy évnyi idő telt el. A megfigyeléseimet a telefonomba jegyzeteltem fel, valamint fényképeket is készítettem.

Ezen kívül a városrész többi utcáját is végig jártam az okos eszközömmön **térképes adatbázist** készítve, így rögzítve a beépítés típusairól és a látványkapcsolatokról összegyűjtött adatokat, valamint igyekeztem azt is vizsgálni, hogy hogyan használják a törökhegyi lakosok az utcát, mint szabadidős tevékenységre alkalmas közterület. Ennek a kutatási módszernek az alkalmazását nem csak, mint egy önálló fejezetek alapjaként, hanem a lakossági kérdőív eredményeinek kiegészítéseként is értelmeztem, tehát a kapott eredmények egy része a kérdőívről szóló fejezetben szerepel.

3. A vizsgált terület bemutatása

3.1 Elhelyezkedés és megközelíthetőség

Vác Budapest agglomerációjában, Pest vármegye északi határvonala mentén helyezkedik el (Lásd: **1. ábra**). A település a Váci járás központját képezi, így a fővároshoz való közelsége mellett ebből a szempontból is nagy jelentőséggel bír. A Duna keleti partján fekvő várost északról hegyvidékek, délről pedig völgyek határolják, amelynek köszönhetően domborzata is igen változatos. Hatalmas történelmi jelentősége van a tőle északra elterülő Naszály-hegységnek, amely a szőlőtermesztés egyik színhelyeként szolgált a váci lakosok számára. Azonban nem csak a településen kívül, hanem annak belterületén is találkozhatunk ehhez hasonló szőlőterületekkel és gyümölcsösökkel.

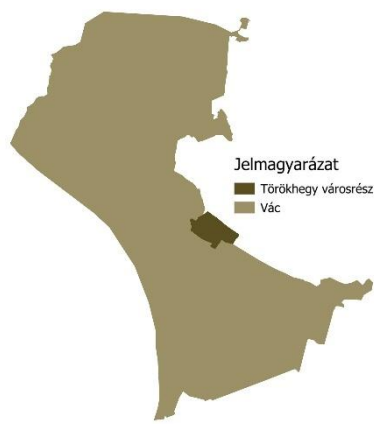
A város folyamatos bővülésének köszönhetően több városrész alakultak ki, amelyek közül jelenleg **Deákvár** a legnagyobb és legnépesebb. A városrész gyarapodása az 1990-es években újabb alegységek létrejöttét eredményezte, ennek következtében alakult ki többek között a szakdolgozatom vizsgálati tárgyát képező, egykor szőlőültetvényekkel és gyümölcsfákkal borított, jelenleg családi házas övezetként funkcionáló **Törökhegy** is (Lásd: **2. ábra**).

A vizsgált terület pontos lehatárolását Vác Város hatályos helyi építészeti szabályzata (2021) (továbbiakban: HÉSZ) alapján végeztem el. A városrészt észak-nyugatról a Kosdi út, észak-keletről az M2-s autópálya, dél-keletről a Szultán út, a Pasa út és a Brodaries István út, dél-nyugatról pedig a Zabla út és az Alsó Törökhegy út határolják (Lásd: **6. ábra**). Tőle nyugatra beépített területek, északra szántóterületek, dél-keletre szőlőültetvények helyezkednek el. Déli határát az Alsó Törökhegy úti erdő képezi, amely a Váci Jávorszky Ödön Kórház, a helyi mentőszolgálat és a Szorgos Kezek Háza szomszédságában található ([http1](http://)).

A városrész elsősorban a Kosdi út felől közelíthető meg autóval, innen tér le az Alsó Törökhegy út, a Fokos utca, a Buzogány utca, a Basa köz és a Felső Törökhegy út is. A Zabla köz keletről, a Kertváros felől közelíthető meg. Az út csak a Felső Törökhegy úton van lebetonozva (Lásd: **4. ábra**, **5. ábra**), a többi kőburkolattal leszórt földút. Mindkét burkolattípus rossz állapotban van, az Alsó Törökhegy út a lejtős terepviszonyok miatt csapadékos időszakban rendszeresen felázik (Lásd: **3. ábra**). Törökhegyen, ahogy a Kosdi út mentén sem található járda, így gyalogos megközelíthetősége nehézkes. A belváros felől a Kálvária domb irányába kell elindulni, innen a Mentős közbe befordulva juthatunk el az abból elágazó Szent Györgyi Albert utcába, ami az Alsó Törökhegy útba torkollik. Egy táblázatban összeszedtem azt is, hogy különböző buszjáratokkal hogyan közelíthető meg leghatékonyabban a terület (Lásd: **7. ábra**, **8. ábra**).

1. ábra: Vác elhelyezkedése Pest vármegyén belül
(Forrás: Saját szerkesztés TEIR térkép alapján)

2. ábra: Törökhegy elhelyezkedése Vácon belül
(Forrás: Saját szerkesztés TEIR térkép alapján)

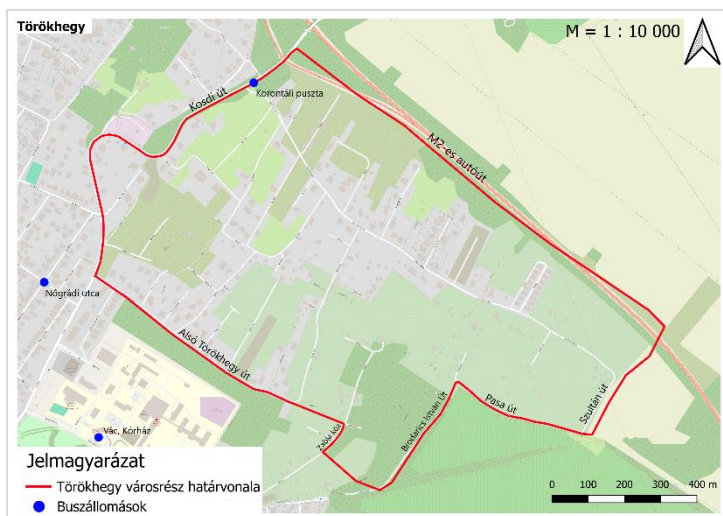
3. ábra: Alsó Törökhegy út
(Forrás: Saját fotó)

4. ábra: Felső Törökhegy út
(Forrás: Saját fotó)

5. ábra: Szablya utca
(Forrás: Saját fotó)

6. ábra: Törökhegy városrész lehatárolása
(Forrás: Saját szerkesztés HÉSZ alapján, Alaptérkép forrása: OpenStreetMap)

Helyközi buszjáratok	Törökhegyhez legközelebbi megállók
314	Kórház
333	Kórház Korontáli puszta

7. ábra: Helyközi buszjáratok
(Forrás: Saját szerkesztés OpenStreetMap alapján)

Helyi buszjáratok	1	4	5	6	11	33	55
Törökhegyhez legközelebbi megállók	Kórház	Kórház	Kórház	Nógrádi utca	Kórház	Nógrádi utca	Kórház

8. ábra: Helyi buszjáratok
(Forrás: Saját szerkesztés OpenStreetMap alapján)

3.2 Táji adottságok

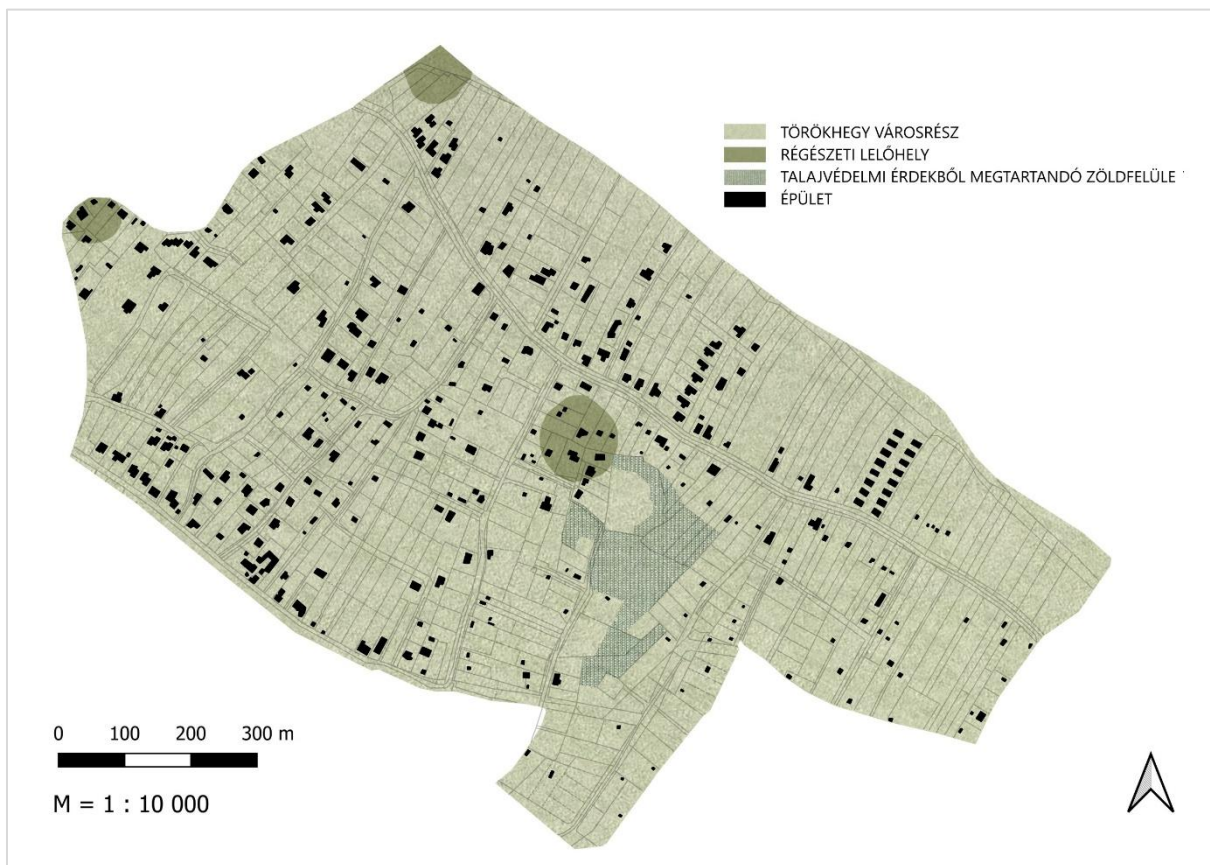
A városrész két kistáj ölelésében, a Vác-Budai-Duna-völgy és a Naszály-Csővári-Cserhát határán helyezkedik el (Csorba, 2021). A térképeken jelölt lehatárolástól eltekintve, általános jellemzői révén azonban inkább az utóbbihoz érdemes sorolni. A kistáj, mint Törökhegy is, jellemzően dombvidékre hajazó, domborzatát sokféleség jellemzi (Csorba, 2021). Ez az adottság Vác egyik sajátosságai közé tartozik. Ennek köszönhetően a helyi lakosok életében meghatározó, egyedi tájkarakter alakult ki (Csorba, 2021). A Dunától egészen a Naszályig felfelé emelkedik a terep, így az általam vizsgált területet is **meredek lejtők** jellemzik.

A város térségének az éghajlata **mérsékelt meleg** és/vagy **mérsékelt száraz**, a napos órák száma, az évi középhőmérséklet és a csapadék évi mennyisége pedig nem kifejezetten tér el az országos átlagtól.

A beépítések aránya egyre magasabb, de említésre méltó az is, hogy a kertek és gyümölcsösök kistáj szintjén értelmezett aránya (5,9%) jócskán meghaladja az országos átlagot (3,6%) (Csorba, 2021). Az általam vizsgált terület sűrűn beépített, közterületi zöldfelületek egyáltalán nincsenek, a beépítések miatt pedig a nem közhasználatú zöldfelületek aránya is folyamatosan csökken. A városrész **intenzív fásításra szorul** (Tölgyesi – Vida, 2021). Nagyobb zöldfelületek csak Törökhegy határán túl helyezkednek el, ilyen az Alsó Törökhegy út déli oldalán fekvő erdősáv és a tőle nyugatra található Lingvay Pincészet (Lásd: **10. ábra**).

3.3 Védelmi szabályozások

Törökhegyet nem fedi le Natura2000 terület, nem található ökológiai hálózat megterületének övezete, ökológiai folyosó övezete, valamint pufferterület sem. Bár a terület közvetlen szomszédságában van az Alsó Törökhegy úti erdő, maga Törökhegy sem erdőt, sem pedig erdőtelepítésre javasolt területet nem tartalmaz. A városrész világörökségi területet és tájképvédelmi területet szintén nem foglal magába, valamint országos védelemmel, helyi védelemmel és egyedi védelemmel érintett elemek vagy területek sincsenek. Elszórtan viszont találhatóak **régészeti lelőhelyek**, amik több telket is érintenek (Lásd: **9. ábra**). Egy foltban **talajvédelmi szempontból megtartandó zöldfelületet** jelöltek ki, amely a hatályos HÉSZ szerint akár kiterjesztésre is kerülhet (Lásd: **9. ábra**). Ennek a területnek beépítetlennek kell maradnia. Feltételezhetjük, hogy a védelmi szabályozás oka valószínűleg Törökhegy domborzati viszonyaiból és az ennek hatására kialakuló talajdegradáció veszélyéből fakad.

9. ábra: Védelmi szabályozások

(Forrás: Saját szerkesztés, Alaptérkép forrása: Településképi rendelet 2. melléklete)

10. ábra: Lingvay pincészet

(Forrás: Lingvay pincészet weboldala)

3.4 Előzmények

A 2024-es őszi félév során „B” szakirányos tájépítész hallgatóként a Tájrendezés 2. és Tájvédelem 1. tantárgyak keretein belül megrendezett műhelyhéten vettem részt ([http1](#)). Ennek helyszínéül Vác szolgált, ahol kisebb csoportokra bontva oldottuk meg a kiadott feladatokat ([http1](#)). A műhelyhét nem csupán egy iskolai program volt, hanem egy közös kollaboráció a Magyar- Agrár és Élettudományi Egyetem, Vác Város Önkormányzata és a KultúrAktív Egyesület között ([http1](#), [http2](#)). A Gyerekbarát Vác néven futó projekt fő célkitűzése a váci gyermekek helyi döntéshozatalba való bevonása és az autentikus természetélmények és annak teréről szolgáló zöldfelületek biztosítása a fiatalok számára ([http1](#), [http2](#)).

Csapatommal kifejezetten a törökhegyi városrészrel foglalkoztunk az Alsó-Törökhegy utat és a kórházat összekötő erdősávra koncentrálnak. Elsősorban a helyi lakosok zöldfelülethasználati igényeit és az erdővel kapcsolatos helyismeretét igyekeztünk felmérni, valamint a gyerekek természettel való kapcsolatát és az azzal való interakció mértékét és módját. Két fő tervezett program volt: egy közösségi piknik és egy stand felállítása az erdő mentén. Rendelkezésünkre állt két, a KultúrAktív Egyesület által összeállított kérdőív az említett témákról, valamint több személyre szabott kérdéssor is, amelyeket az erdővel szomszédos intézmények dolgozóival és a hivatali személyekkel készített interjúk során használtunk fel ([http1](#)).

Már az első műhelyhét során egyértelművé vált a kérdőívek és az interjúk alapján, hogy a városrész lakossága egy összetartó közösséget képez, akik igen nagy hiányát érzik az olyan tereknek, ahol együtt tölthetik az idejüket. Nincs a területen sem egy játszótér, sem pedig egy közpark, ahova a fiatal családok elvihetnék a gyermekeiket, így vagy egymás kertjében, vagy az utcán tartanak összejöveteleket, programokat. Ez az összetartás nem csak abban nyilvánul meg, hogy a helyiek keresik egymás társaságát, hanem abban is, hogy aktívan tesznek a közös ügyekért. Ilyenek például az időnként megrendezett szemétszedő akciók is, amelyek az Alsó-Törökhegy úti erdőben kerülnek megrendezésre.

Az interjúk alkalmával az is kiderült, hogy az önkormányzat lelkes támogatója az erdő fejlesztésének és közösségi térré alakításának, hiszen ők is látják, mennyire fontos ez az ügy nem csak a törökhegyi lakosok számára, hanem a városfejlesztés szempontjából is. Azonban a változások bekövetkeztének komoly anyagi vonzata is van, valamint felmerülnek bizonyos jogi problémák is.

A 2024/25-ös tanév tavaszi félévében ismét Vácon tevékenykedtünk a műhelyhét keretein belül. Egy játékot kellett terveznünk, amely nem csak a gyerekek természetélményeit erősíti, hanem a tervezői munkálatokat is elősegíti. 2025. május 15.-én, csütörtökön megtartott

foglalkozás különlegesnek számított, hiszen a csapatunk által tervezett játékot Törökhegy városrész lakóközösségének tagjaival is lehetőségünk adódott kipróbálni az Alsó Törökhegy úti erdőben. Az esemény **nagy érdeklődést** váltott ki a helyiekből, a vártnál jóval több lakos csatlakozott hozzánk. Volt, aki családjával és gyerekeivel érkezett, de voltak idősebb lakók és kutyasétáltatók is, akik bár egyedül, de lelkesedéssel töltve, kíváncsian látogattak el a rendezvényre. A résztvevők izgalommal töltve csapatokba szerveződtek és az erdő adta lehetőségeket teljes mértékben kihasználva látták el az általunk megszabott feladatokat. Bátran igénybe vették azokat az ösvényeket is, amelyeket az eseményt megelőző napokban alakítottunk ki az átláthatóság és szabadabb mozgás érdekében, és rengeteg új erdei élménnyel távoztak.

A műhelyhetek hozadéka az volt, hogy kialakult egy közösség a leglelkesebb családok részvételével, akik a nyár folyamán a mi eseménysorozatunkat követően több, a KultúrAktív által szervezett erdőcsalogató programon is részt vettek. Az erdősáv fejlődése szembeűnő: az ösvények (Lásd: **11. ábra**) nem csak hogy megmaradtak, de ki is bővültek, ülőalkalmatosságú farönkök (Lásd: **14. ábra**), természetes anyagokból készűlt díszek (Lásd: **13. ábra**) és játékok (Lásd: **12. ábra**) kerültek elhelyezésre. Ez önmagában is egy visszajelzést volt számomra arról, hogy a fiatal városrészek zöldfelületeinek fejlesztésével igenis érdemes foglalkozni, és új löketet adott nekem ahhoz, hogy érdemi munkát végezzek kutatómunkám során.

11. ábra: Ösvény az erdőben
(Forrás: Saját fotó)

12. ábra: Játzóelemek
(Forrás: Saját fotó)

13. ábra: Díszítés
(Forrás: Saját fotó)

14. ábra: Ülőhelyek
(Forrás: Saját fotó)

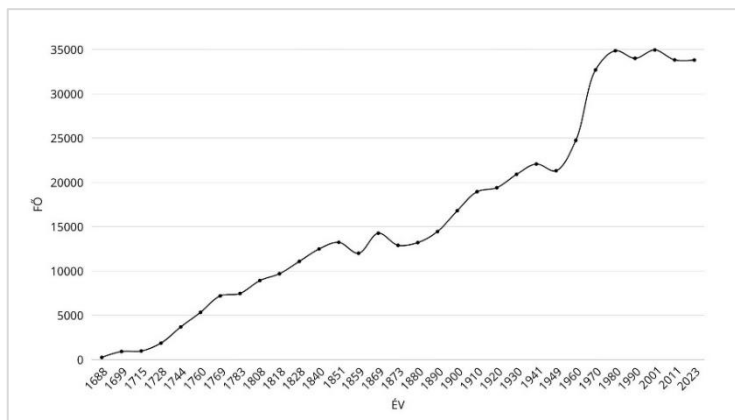
4. Identitást képző tényezők vizsgálata

4.1 Történelmi áttekintés

4.1.1 A népesség változása

Vác a KSH adatai alapján jelenleg Magyarország 50 legnépesebb települése közé tartozik, a 2022-es népszámlálás során a település össznépessége 34449 fő volt. Azonban a történelem során ez nem mindig volt így (Lásd: **15. ábra**).

Az alább látható diagramm a város népességének változását mutatja be a török hódoltság idejétől egészen napjainkig. Az évszázadok alatt a népesség néhány százról több tízezerre ugrott. A növekedés az elején csak fokozatos, majd a törökök kivonulása után a város újjáépítése és a különböző nemzetek

15. ábra: Vác népességének változása

(Forrás: Saját szerkesztés KSH adatok alapján)

betelepítése által felgyorsult. A népességszám emelkedése hullámzó, de viszonylag egyenletes maradt egészen az 1848-as forradalomig, amit követően enyhe csökkenést figyelhetünk meg. A Második Világháború után megereszkedett a létszám, azonban hamar talpra állt a társadalom és folytatódott a növekedés. A 20. század végén rohamos gyarapodást figyelhetünk meg, a századforduló után pedig stagnálást és apróbb visszaesést.

A város az 1900-as években kezdett észak felé terjeszkedni, ekkor alakult meg Deákvár, amelynek Törökhegy is részét képezi. Törökhegyen a váci lakosoknak főleg csak szőlőbirtokaik voltak kisebb gazdasági épületekkel, pontos adat arról, hogy mikor vonták be a város belterületébe nincs. Viszont azt tudjuk, hogy 2003-ban jelöltek ki rajta lakóterületet, tehát a városrész népességét ehhez mérten csak megközelítőleg tudjuk meghatározni. A KSH sem rendelkezik városrészekre lebontott népszámlálási adatokkal, valamint az önkormányzat birtokában sem állnak ilyen vagy ehhez hasonló statisztikák. Ennek okán az általam vizsgált Törökhegy népességét annak területéből (1,01 km²) és Vác népsűrűségének (549 fő/km²) szorzatából számítottam ki az alább látható képlet alapján.

$$\text{Népesség (fő)} = \text{Terület (km}^2\text{)} \times \text{Népsűrűség (fő/km}^2\text{)}$$

Számításaim szerint Törökhegy jelenlegi népessége hozzávetőlegesen 554 fő.

4.1.2 Váci szőlőterületek és zártkertek történelmi viszonylatban

Fontos említenünk, hogy Törökhegy egészen a múlt század végéig olyan külvárosi terület volt, ahol szőlő- vagy gyümölcsstermesztés történt (Lásd: **16. ábra**). Ebben a fejezetben azt veszem górcső alá, hogy Vác életében milyen szerepet játszott a szőlő- és a gyümölcsstermesztés a történelem különböző korszakaiban, és hogy hogyan kapcsolható ez össze Törökhegy lejtős lankáival. A történelmi forrásokban elsősorban azt vizsgáltam, hogy milyen mértékben volt meghatározó ez a területhasználat a város gazdaságában és agrárpolitikájában, valamint, hogy ez milyen módon fonódhatott össze a lakosság mindennapi életével, ez által pedig helyi identitásával.

16. ábra: Háztáji szőlőstermesztés Törökhegyen napjainkban
(Forrás: Saját fotó)

A 20. században a terület jellemzői teljes mértékben megfeleltek a zártkertek fogalmának (Molnárné Abicz – Vaszócsik, 2019) (Kotsis et al., 2022). Ezt azért is kell külön kiemelnünk, mert a zártkertek minden esetben elkülönülnek azoktól a városon kívül eső mezőgazdasági területektől, szántóktól, ahol nagyüzemi termelés folyik, ehelyett a **háztáji termelés** jellemző rájuk (Molnárné Abicz – Vaszócsik, 2019). A zártkert mint fogalom csak a magyar gazdaságban létezett, azonban jelenleg jogilag már nem használjuk ezt a kifejezést (Molnárné Abicz – Vaszócsik, 2019) (Kotsis et al., 2022).

A történelemnek nagy jelentősége van a tájhoz kapcsolódó önazonosság képzésében (Csorba, 2010), ezért elengedhetetlen, hogy Törökhegy helytörténetét, valamint a gyümölcsösökkel és szőlőültetvényekkel borított zártkertek történetét is vizsgáljuk. Ezek a tájhasználati elemek nagyban meghatározzák a terület **tájkarakterét**, amely általában egy adott táj vizuális vagy más fő jellegzetességeit írja le, valamint a tájidentitás tárgyát képezi (Csorba, 2010). Általuk mélyebb betekintést nyerhetünk abba, hogy melyek azok a kulcsfontosságú zöldfelületi elemek, amelyek a helyi lakosok identitásának formálásában részt vettek, ezt a tudást pedig a későbbi fejlesztések során is alkalmazhatjuk.

A török hódoltság ideje (1541-1718)

A város alapulásának ideje képlékeny, azonban vélhetően a település már 955-ben is állt (Vályi, 1799). A török idők előtti periódusról nem maradt fent írásos emlék a Vácot övező szőlőhegyekről, viszont azt tudjuk, hogy a török hódoltság idején eleinte a város külterületein a **gabonatermelés** volt a dominánsabb (Sápi, 1983), az állatállomány csökkenése révén azonban előtérbe került a **szőlő- és gyümölcsstermesztés**, amit már akkor is intenzíven

folytattak (Tragor, 1928). 1541-ben a **török uralom** kezdetével a Váci magyarok nagy része elhagyta a várost. Ezt követően a település hol török kézre, hol pedig magyar kézre jutott, így a lakosság sokszor kivándorolt, majd visszatelepült. Az itt élő, főként szőlőtermesztéssel és már csak részben földműveléssel foglalkozó (Tragor, 1928), Vácon maradt magyarság a kezdeti várháborúkkal járó csaták (Sápi, 1983) ellenére viszonylag harmóniában élt a várost megszálló törökökkel, árucserét folytatva egymás között (Tragor, 1928). Egy **szőlőben gazdag** területről van szó, tehát a kereskedelem terén nagy szerepet játszott a **bortermelés** is, amelynek árából gabonát vehettek a helyi magyar parasztok (Tragor, 1928) (Sápi, 1983). A **gyümölcsstermesztés** is **virágkorát élte**, hiszen a helyi szilva-, körte- és eperültetvények mellett a török népek meggyet, cseresznyét, valamint kajszit és őszibarackot is telepítettek ide. Az említett gyümölcsök nagy népszerűségnek örvendtek nem csak itt helyben, hanem országszerte mindenhol (Tragor, 1936).

A város újjáépítése és a Habsburg abszolutizmus kezdete

A törökök kivonulása után a város romokban hevert. Megindult a **város újjáépítése**, amely során **új lakóházak** is épültek, a népességszám pedig lassú növekedésnek indult. A fejlődés azonban nem volt zökkenőmentes: I. Lipót (1653-1705) az ország felszabadítását követően katonai uralom alá helyezte Magyarországot (Tragor, 1936). A helyiek rendszeres adóztatásnak voltak kitéve és a katonai jelenlét is állandóvá vált. Vácot ebben az időszakban az ország többi részéhez hasonlóan **társadalmi elégedetlenség** és forradalmi hangulat jellemezte, a jobbágyok terhei egyre csak nőttek. Több ellenmozgalom is megalakult, köztük a **szőlőkapások bérmozgalma** is. I. József (1705-1711) trónra lépésével hozzávetőlegesen egy időben kitört a **Rákóczi-szabadságharc**, amely ismét romokban hagyta a várost (Halmos et al., 1993). A jelentős veszteségek mellett a lakosság helyzetét a teljes erővel tomboló **pestis járvány** sem könnyítette meg. I. József váratlan halálával III. Károly király (1711-1740), avagy VI. Károly császár került a Habsburg-Birodalom élére (Halmos et al., 1993). Ő főleg arra törekedett, hogy kiépítse a Magyarországgal való jó kapcsolatot (Halmos et al., 1993).

Vác a 17. század végétől kezdődően a 18. századon át **mezővárossá** alakult át, ahol az előző évszázadokhoz hasonlóan a **gabonatermesztés** állt előtérben. Ezt az egyre nagyobb népszerűségnek örvendő **piacon** adták el, ahol a **borárusítás** is egyre nagyobb szerepet kapott. Már nem csak Magyarországon, hanem külföldön is árusították a Vácon termelt borokat (Tragor, 1936) (Sápi, 1983), a bér munkások által művelt szőlőterületek az 1790-es évek végére pedig már kiszorították a legelőket, réteket, erdőket és cserjéseket is (Sápi, 1983). Az alma, a körte és a szilva maradtak a legkeresettebb helyi gyümölcsfajták (Tragor, 1936).

A felvilágosult abszolútizmus kora

Vác történetében Mária Terézia (1740-1780) uralkodása alatt egy néhány évtizedig tartó **felvirágzást** figyelhetünk meg, amely az 1756 és 1785 között váci püspökként tevékenykedő Gróf Migazzi Kristófnak volt köszönhető (Tragor, 1936). Sokan az akkori természeti katasztrófák, áradások és tűzvészek ellenére is Vác egyik legszebb történeti korszakának tartják ezt az időszakot (Tragor, 1936).

Gróf Migazzi Kristóf földműveseket és **szőlőmunkásokat telepített** Vácra, vetőmagot és szőlővesszőt adott nekik (Tragor, 1936). Ekkor a váci borral már az egész birodalomban kereskedtek, még az eddigénél is nagyobb híre és jelentősége lett a bortermelésnek (Tragor, 1936). Végül Migazzi **II. József** (1765-1790) uralkodása alatt lemondott püspöki tisztségéről, az új uralkodó pedig **betiltotta a szabad bormérést**. Sötét idők szálltak le Vác városára.

Az idő múlásával tovább fokozódtak a társadalmi egyenlőtlenségek és az azokból fakadó frusztráció, még több terhet szabtak ki Vác népére (Sápi, 1983) (Tragor, 1936). A 18. század második felében a megélhetés kérdésessé vált, a legszegényebb réteg olyan napszámosokból állt, akik nem rendelkeztek sem saját földdel, sem saját házzal (Sápi, 1983). Emiatt bérmunkát kellett vállalniuk, amely általában szőlőművelést foglalt magába (Sápi, 1983). Ennek az volt a következménye, hogy olyan **szőlőműves társaságok** alakultak meg, amelyek tagjai folyamatosan igyekeztek ellenállni a hatalomnak, eredménytelenül (Sápi, 1983). Végül II. József **kénytelen volt megengedni a bor szabad kimérését** (Tragor, 1928).

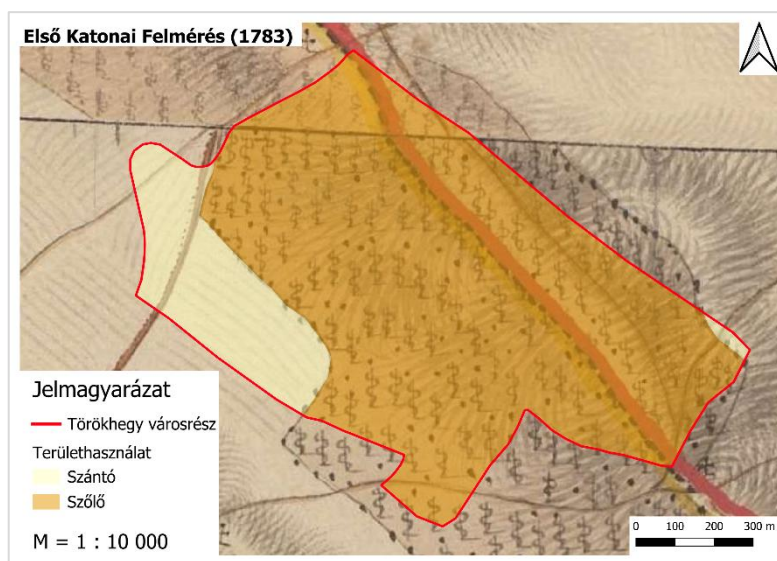
A város területe kibővült, a szőlőterületek és gyümölcsösök aránya továbbra is magas maradt (Sápi, 1983) (Lásd: **17. ábra**). A piaci árut más városokba és külföldre szállították, egyre nagyobb népszerűségnek örvendett a **tranzitkereskedelem** (Sápi, 1983). E miatt a **gyümölcsvásárok** sokkal népszerűbbé váltak, mint a korábbi gabona-, gyapjú- és dohányvásárok, hiszen könnyebben és gyorsabban lehetett szállítani az ilyesféle árut (Sápi, 1983). A cseresznye és a meggy jellegzetes portékái voltak ezeknek a vásároknak (Sápi, 1983).

A szabad bormérés ugyan Mária Terézia és II. József idején egy darabig megengedett volt, de nem sokkal később, II. Lipót (1790-1792) trónra lépését követően 1791 áprilisában **ismét megtiltották a bor szabad árusítását** (Tragor, 1928). Ezt követően hatalmas próbatétel elé állt a lakosság, különösen a szabad bortermelés ügyével kapcsolatban (Tragor, 1928). Korábban sokak számára elsődleges megélhetési forrást biztosított a váci bor árusítása, azonban az ennek jogáért való küzdelem hamar egy végtelennek tűnő harccá vált: Vác vezetőségének kemény és elszánt törekvései sem érték el lényegesebb változást (Tragor, 1928). Valójában a szabad bormérés összefonódott a szabad királyi várossá válás ügyével (Tragor, 1928).

Azonban a váciak egyelőre nem adták fel ezt a harcot. 1796-ban egy küldöttség érkezett a már néhány éve uralkodó II. (I.) Ferenc császár (1792-1835) színe elé, ahol ismét a fentiekben említett ügyeket terjesztették elő (Tragor, 1928). A király jóindulatú ígéretet tett, de ezt követően sem valósultak meg a váci lakosok kívánságai (Tragor, 1928). A szabad bormérés továbbra is törvényellenesnek számított, így a magyar királyi kamara 1798-ban nemleges választ adott a kérdésre, miszerint megengedik e azt. A sok erőfeszítés kárba veszett: a város lemondott a szabad királyi várossá válásról (Tragor, 1928).

A váci magyarság, ahogy sokan mások is az országban egyre csak rokonszenvesebb érzelmeket táplált a francia forradalom és annak eszméi iránt (Tragor, 1928). 1825-ben alapították a **Kegyes Szőlőművesek és Kapások Céhét**, aminek résztvevői bizonyítványt kaptak szaktudásukról a szőlőművelés terén (Tragor, 1936). Az 1830-as években rövid ideig **felvirágzni látszott a váci piac** (Tragor, 1936). Azonban a városban folyamatosan különféle katonák voltak elszállásolva, akik felélték Vác tartalékjait, az úrbéri viszonyok pedig tovább hátráltatták a gazdasági fejlődést (Tragor, 1928) (Tragor, 1936). Az **egyre kihegyesedő ellentéteken** az 1831-ben kitört kolerajárvány és az ezt követő egyéb természeti katasztrófák sem segítettek (Tragor, 1928).

1835-ben I. (V.) Ferdinánd (1835-1848) vette át a trónt. 1846-ra megépült és átadásra került a Pestet és Vácot összekötő **vasútvonal** is, azonban ahelyett, hogy felvirágozást hozott volna, csak azt érte el, hogy a **kereskedelmet inkább Pest felé irányította** Vác helyett. Ennek a nagyhírű **váci piac** is **kárát szenvedte** (Tragor, 1928).

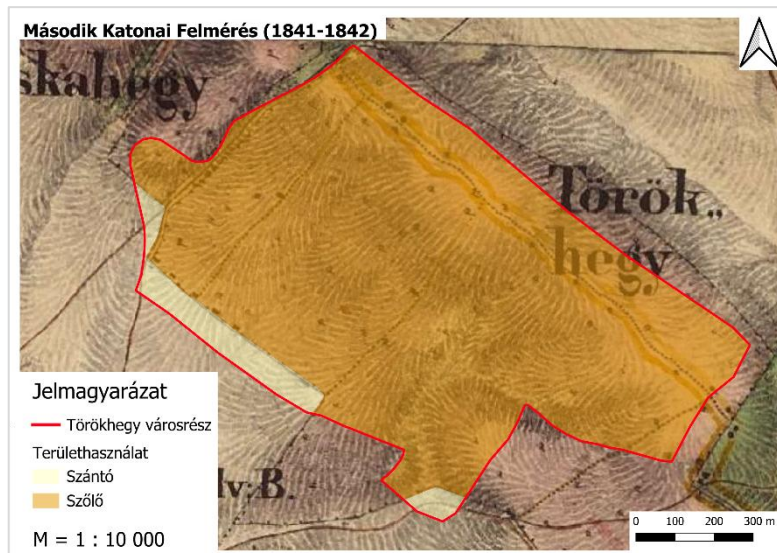
17. ábra: Törökhegy a 18. században

(Forrás: Saját szerkesztés az Első Katonai Felmérés alapján, Alaptérkép forrása: Arcanum)

A szabadságharc és a 19. század második fele

1848-ban I. Ferenc József (1848-1916) puccs-szerűen a trón élére került, osztrák fókuszú programja azonban a magyaroknak nem kedvezett. 1848-ban kitört a szabadságharc, amely alatt Vác is fontos csaták helyszínéül szolgált. A város 1849 végére romokban hevert, kifosztva, hatalmas adóságokkal a nyakán (Tragor, 1928). **A lakosság a szőlőhegyeken bujdosott**

(Tragor, 1928). Az elkövetkezendő két évtizedet osztrák elnyomás jellemezte, **Vác utcái elhanyagolttá váltak** (Tragor, 1928). Az 1850-es években **három szőlőműves társaság** is működés alatt volt Vácon, azonban ezek rövidesen feloszlásra kerültek és volt tagjaik folyamatos megfigyelés alatt álltak, mivel a szőlőműves társaságok neve **szorosan összefonódott a forradalommal** és a korábbi lázongásokkal (Sápi, 1983). 1853-ban ugyan életbelépett az **úrbéri pátens**, de a városban uralkodó állapotokat sem ez után, sem az 1867-es kiegyezés után nem sikerült helyrehozni (Tragor, 1928) (Sápi, 1983). A főváros és a vasúthálózat fejlődése tovább rontott Vác gazdasági és kereskedelmi helyzetén, ugyanis az egykor világhírű **piac már közel sem volt olyan népszerű**, azonban fontos említeni, hogy

18. ábra: Törökhegy a 19. század első felében

(Forrás: Saját szerkesztés a Második Katonai Felmérés alapján, Alaptérkép forrása: Arcanum)

nagyobb hangsúlyt kaptak a gyümölcsvásárok, elsősorban a cseresznye és a meggy árusítása (Tragor, 1928) (Sápi, 1983).

Vácnak az egyik helyi sajátossága az volt, hogy a város népességének jelentős része, így maga a város is első sorban szőlőtermesztésből és bortermelésből élt meg nem csak hazai, de külföldi viszonylatokban is (Sápi, 1983). Tehát nem segített Vác szűkös helyzetén az sem, hogy ekkor pusztított a **filoxéra** is (Tragor, 1928) (Ortutay et al., 1979). Ez a **szőlőpusztító gyökértetű** 1875-ben jelent meg először Magyarországon, és ahogy más szőlőterületeket, Törökhegyet sem kímélte (Tragor, 1928) (Ortutay et al., 1979). A **szőlő** szinte **teljes mértékben kipusztult**, a borvidék semmivé lett (Tragor, 1928). A város életében történő pozitív változások csak jóval később, az 1880-as és 1890-es években vették kezdetüket (Tragor, 1928). **Amerikai szőlőt telepítettek**, amely ellenálló volt a filoxérával szemben és sokkal strapabíróbbnak számított, azonban a **volt szőlőművesek** nagy része az újonnan megtelepített **gyárakban kezdett el dolgozni**, így nem volt azonnali, gyors reneszánsza a szőlészeteknek, a **háztáji gyümölcstermesztésnek** viszont annál inkább (Sápi, 1983) (Tragor, 1928) (Ortutay et al., 1979) (Lásd: 18. ábra). Kelendő volt a szőlő mellett a szilva és a cseresznye, valamint az alma, a körte és a meggy is (Sápi, 1983).

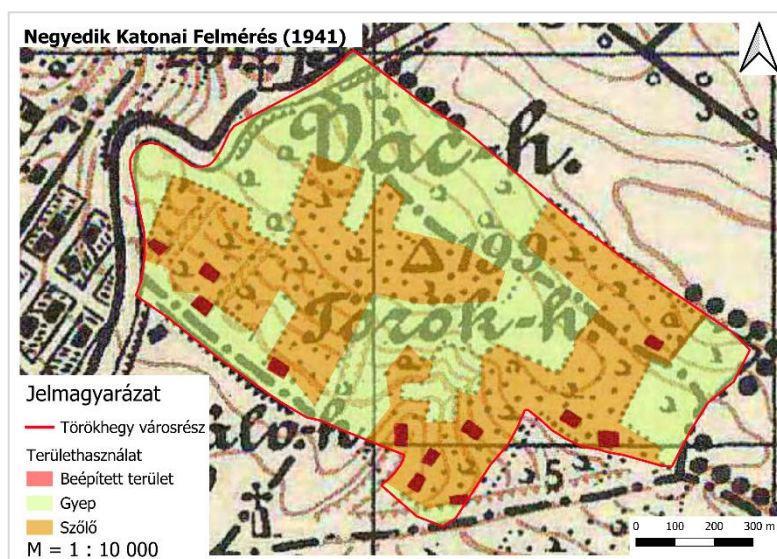
A 20. század első fele

Az ezredforduló szebb napokat hozott: elkezdődött az iparosodás, és ekkortájt történt, hogy a város észak felé is terjeszkedni kezdett, és elkezdték **felparcellázni Deákvárat**, mint új városrészt, amelynek a mai napon Törökhegy is részét képezi (Tragor, 1928) (Tragor, 1936). Lakóházak és villák létesültek, amiknek száma meghaladta a százat, azon túl pedig amerre csak látni, továbbra is **szőlőhegyek** terültek el (Tragor, 1936). Említendő, hogy azokon túl ekkor kerültek kialakításra a ma is látható hatalmas szántók, ugyanis eddig Törökhegy északi határáig egy **bükk- és tölgyfából álló erdő** húzódott (Tragor, 1936). Ez utal a hely **természetes növényzetére** is, amit a jövőbeli fásítások során érdemes figyelembe venni.

A betelepített, immunis amerikai **szőlőfajták termesztése** már **szakszerűen** folyt (Tragor, 1936). Különböző új módszereket alkalmaztak, mint például a permetezés és az oltás (Tragor, 1936). Ebben az is nagy szerepet játszott, hogy a városba települt egy **kertgazdasági részvénytársaság** (Tragor, 1936). Nekik köszönhető az is, hogy **egyre nagyobb hangsúlyt** fektettek a helyiek a **gyümölcsstermesztésre** (Lásd: 19. ábra), ugyanis ezelőtt a fákat szabadon hagyták teremni, csak a gyümölcsöt takarították be maguk (Tragor, 1928) (Tragor, 1936). A gyárak népszerűsége egyre csak növekedett, így az ipar fejlődése miatt a hagyományos földművelést lassan felváltották a gépek (Tragor, 1936).

Továbbra is nagy problémát jelentett a kereskedelem szempontjából a Pest fele kiépített vasútvonal, ugyanis nem csak a környékbeli falukban élöket, hanem a váci lakosokat is bevonzotta a fővárosba (Tragor, 1936). Ezentúl a többség ott vásárolt, hiszen az ottani vásárok helyszínei rendkívül nagy fogyasztóközönségre lettek kiépítve, és az árak is olcsóbbak voltak (Tragor, 1936).

A Ferenc Ferdinánd meggyilkolásával kirobbanó **Első Világháború** (1914-1918) jött és ment: Vác is elszenvedte ezeket a nehéz éveket, amelyeket szegénység, fosztogatás, teljes káosz és a túlélésért való küzdelem

19. ábra: Törökhegy a II. Világháború idején

(Forrás: Saját szerkesztés a Negyedik Katonai Felmérés alapján, Alaptérkép forrása: Arcanum)

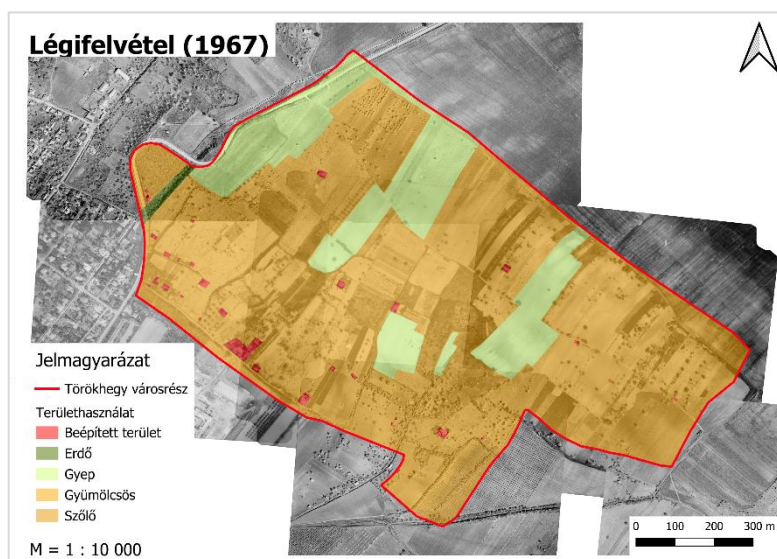
jellemzett, ahogy a közvetlen azt követő **proletárdiktatúrát** is, amely során megkezdődtek az

államosítások és megalakult a Vörös Gárda is. (Tragor, 1936). Az emberek szörnyű körülmények között éltek, de bizakodtak a változásban, amely lassan el is következett (Tragor, 1936) (Sápi, 1983).

A két világháború között és az 1940-es években a szőlő- és gyümölcsstermesztés megtartotta népszerűségét, sőt, ebben az időszakban különösen nagy szerepet játszott a város életében (Sápi, 1983). Olyannyira, hogy a **gyümölcsfák száma** 1941-re **megduplázódott** (Sápi, 1983). A legkeresettebbek már az alma, körte és az őszibarack voltak (Sápi, 1983). Új fajtákat telepítettek és **kiépítették** a hegyeken a **dűlőutakat** (Sápi, 1983). Emellett a helyiek kénytelenek voltak a **kerti vetemények termesztésére** fókuszálni, ugyanis azokat jobb áron lehetett eladni a fővárosban (Tragor, 1936). Ekkor már nem a mezőgazdaság, hanem az **ipar kapta a nagyobb szerepet** (Sápi, 1983).

A szocializmus idején

A Törökhegyen található, manapság már csak nyomokban fellelhető ültetvényeket, szőlősokeket egykor a 1959 és 1994 között használt zártkert földhasználati kategória írta le a legjobban (Kotsis et al., 2022) (Lásd: **20. ábra**). Ahogy a város felszabadult a Második Világháborút (1939-1945) követően, a szovjetek rögtön

20. ábra: Törökhegy az 1960-as években

(Forrás: Saját szerkesztés légifotó alapján, Alaptérkép forrása: fentrol.hu)

bevonultak Vácra (Sápi, 1983). A demokratikus átalakulás első lépése a **földosztás** volt, amely során **szőlőterületeket is** kiosztottak, azonban csak olyan lakosoknak, akik fenntudták tartani azokat (Sápi, 1983). A **mezőgazdaság és az agrárpolitika új erőre kaptak**: megalakult a Váci Népszövetkezet, ami az új birtokhoz jutottakat segítette, ez által pedig a termelés is megsokszorozódott (Sápi, 1983). 1951-re négy különböző **termelőszövetkezet** is alapult a városban, majd nem sokkal később létrejött az egyetlen **szőlőtermelő szövetkezet** is (Sápi, 1983). A működést nehéz körülmények övezték, azonban mégis eredményesek maradtak egészen **1956-ig**, amikor is kezdetét vette a szovjet elnyomás ellen irányuló **forradalom** (Sápi, 1983). Ez megőrizte a szövetkezetek sorsát: **legtöbbjük feloszlott** vagy jelentős területvesztéssel működött tovább, végsősoron pedig 1961-ben **egyesültek** és közösen

folytatták működésüket (Sápi, 1983). Ez **rengeteg konfliktust** szült a szervezeten belül mind a munkások mind pedig a vezetőség köreiből, amely hatással volt a terméshozamra is (Sápi, 1983). A működés csak az 1960-as évek végére állt helyre, és csak az 1970-es években erősödött meg igazán (Sápi, 1983). Ekkortájt vált általánossá a zártkertek létesítése is országszerte (Kocsis, 2023). A gyümölcsfák közül főként **almát** és **őszibarackot** termesztettek a kijelölt parcellákon elszórva (Sápi, 1983). A lejtős lankákon elhelyezkedő dűlőutak elhanyagolt állapotban voltak, köztük a Törökhegyen lévők is, azonban ezeket szinte azonnali hatállyal igyekeztek orvosolni (Sápi, 1983). Ezeknek az utaknak a vonalvezetését figyelhetjük meg napjainkban is, ugyanis 2003-ban a lakóterület kijelölése során szinte teljes valójában meghagyták (Tölgyesi – Vida, 2021).

Törökhegy lakóövezetté alakulása

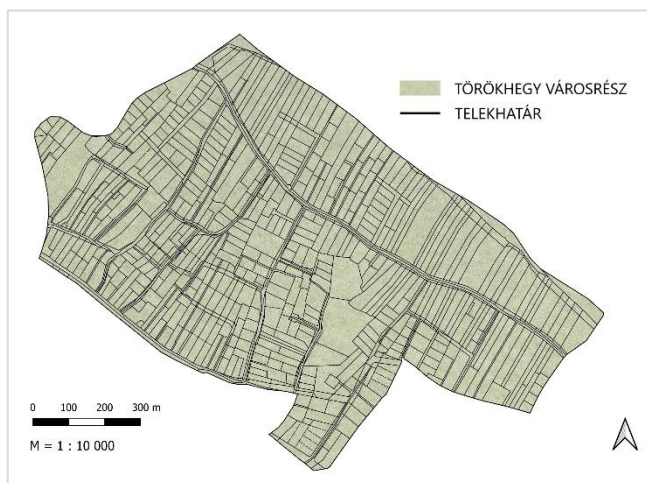
Magyarország 1999-ben csatlakozott a NATO-hoz, 2004-ben pedig uniós tagállammá vált. Ez a két esemény nagyban hozzájárult nem csak az ország fejlődéséhez, hanem ez által a táj nagy mértékű változásához is (Krajewski – Lebiedzińska, 2024). A városok fejlettségi szintjének növekedése annak belterületein **urbanizációt** eredményezett (Krajewski – Lebiedzińska, 2024), a külterületeken a gazdasági fellendülést követően pedig a már korábban is említett **szuburbanizáció** vált jellemzővé (Vigvári, 2022).

Az utóbbi évek azt az egyre csak növekvő tendenciát mutatták, hogy a nagyvárosi lakosok inkább kiköltöznek a külvárosba és az agglomerációba (Vigvári, 2022). A legnagyobb népszerűségnek azonban a volt **zártkertes övezetek** örvendeznek, hiszen ezeknek a telkeknek a megvásárlása rendkívül **költséghatékony** megoldást biztosít azok számára, akik nem engedhetik meg maguknak a belvárosi életvitelt (Vigvári, 2022). A folyamatosan emelkedő árak és a lakáshiány miatt egyre több társadalmi réteg szorul ki az ilyen és ehhez hasonló, településektől távol eső területekre (Vigvári, 2022).

Ez a folyamat azonban nem most kezdődött: ezek a **szuburbanizációs folyamatok** tipikus jellemzői a poszt szocialista országok nagyvárosai szélén található övezeteknek (Vigvári, 2022). Miután 1990-ben megtörtént a szocializmus végét jelentő első szabad választás és megalakult az új kormány, már akkor is a **népességnövekedés** egyharmada a **külvárosi területekre koncentráldott** (Vasárus et al., 2024). Az is elmondható, hogy a közép- és kelet-európai országokban **számos**, nagyvárosok szélén elhelyezkedő **zártkertes övezet alakult át állandó lakófunkciójú területté** az elmúlt 30 év során (Vasárus et al., 2024). Ez a tendencia kifejezetten jellemző az 1991-ben eredetileg három tagországgal megalakuló, majd 1993-ban Csehországgal kibővülő visegrádi négyekre, tehát Magyarországra is (Vasárus et al., 2024).

Ugyancsak ez a rendszerváltást követő, országos szintű folyamat írja le a Vác peremén elhelyezkedő Törökhegy esetét, ahova **2003-ban jelölték ki lakóövezetet** (Tölgyesi – Vida, 2021). Az egykori zártkertek telekhatárait és a volt szőlőhegyen futó útvonalhálózatokat változatlanul hagyták (Tölgyesi – Vida, 2021), a telkek alakjukban a mai napig is a zártkertek jegyeit hordozzák (Lásd: **21. ábra**).

Ezeket a hosszúkas parcellákat főként a Felső Törökhegy út mentén figyelhetjük meg, ahol a városrész dél-nyugatra fekvő területeivel ellentétben a kertvárosias lakóövezet kialakulásával sem aprózódtak fel a telkek (Tölgyesi – Vida, 2021). A beépítettség mértéke egyre csak nő, amit a helyszíneléseim során is megfigyeltem. Amióta elkezdtem foglalkozni ezzel a területtel, több tucat új ház épült Törökhegyen (Lásd: **22. ábra**, **23. ábra**).

21. ábra: Telekhatárok

(Forrás: Saját szerkesztés, Alaptérkép forrása: Településképi rendelet 2. melléklete)

22. ábra: Új ház

(Forrás: Saját fotó)

23. ábra: Új ház

(Forrás: Saját fotó)

Következtetések

Összefoglalva, Vác életében mindig is nagy szerepet játszott a szőlő- és a gyümölcsstermesztés és bátran kijelenthetjük azt is, hogy Törökhegy jellegét, mint városszéli dűlő jelentős mértékben meghatározta ez a területhasználat (Lásd: **24. ábra**). Ezt a fentiekben leírtak is nagyban alátámasztják, hiszen innen is tudhatjuk, hogy az elmúlt évszázadok során egészen a 20. század közepéig a város elsődleges megélhetőségeként szolgált a szőlő- és gyümölcsstermesztés, a környék híres borai és ízes gyümölcsei pedig ez által egybefonódtak a lakosság helyi identitásával.

24. ábra: Törökhegy türelethasználatának változása

(Forrás: Saját szerkesztés, Alaptérképek forrásai: Arcanum, Fentrol.hu, Google Maps)

4.2 A jelenlegi állapot vizsgálata

Jelenleg **három épülettípus** található a területen: Törökhegy keleti és dél-keleti részét még mindig zömében **kisebb gazdasági épületek** borítják (Lásd: **25. ábra**), azonban a terület többi részén egyre intenzívebb építkezési tevékenység figyelhető meg. Az elmúlt évtizedben tömegesen épültek a **családi házak** (Lásd: **26. ábra**), amely nagyrészt a 2015.-ben megjelenő Családi Otthonteremtési Kedvezménynek köszönhető. 2024. január 1-jén megváltozott az állami jelzáloghitel-támogatási rendszer Magyarországon, amely a CSOK Plusz és a Falusi CSOK által lehetővé tette, hogy a fiatal családok még az eredetileg 2015. július 1.-jén hatályba lépő CSOK-nál is könnyebben és olcsóbban juthassanak ingatlanhoz. Az említett lakáshitelek mellett azóta megjelent a 2025. szeptemberétől életbe lépő Otthon Start Program is, amely szintén felhasználható új vagy használt lakás, illetve családi ház vásárlására, építésére. Ezen változások következtében várhatóan ismét növekedni fog a közeljövőben a népesség a külvárosi területeken, így Törökhegyen is.

Ezek mellett a területen két **lakópark** is található, közülük azonban csak a Bej közt szegélyző épületek találtak állandó gazdára (Lásd: **27. ábra**). Ennek oka az, hogy a Bulcsú utca és a Kádi köz között fekvő épületegyüttesek tulajdonosai ingatlanpiaci csalás áldozataivá váltak. Az itt található lakások 2020-ban kerültek volna átadásra, azonban kettő kivételével nem került befejezésre egyik sem, és a mai napig üresen állnak (Lásd: **28. ábra**). Ez a fajta beépítés önmagában is **tájédegen** hatást kelt a hagyományos

stílusú gazdasági épületek mellett, az említett eset pedig csak erősíti a helyiek ellenszenvét az ilyen és ehhez hasonló beépítésekkel kapcsolatban.

25. ábra: Gazdasági épület
(Forrás: Saját fotó)

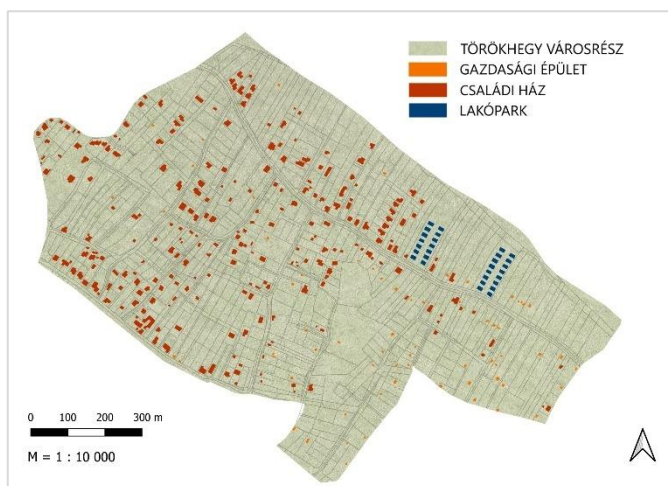
26. ábra: Modern családi házak
(Forrás: Saját fotó)

27. ábra: Működő lakópark
(Forrás: Saját fotó)

28. ábra: Befejezetlen lakópark
(Forrás: Saját fotó)

29. ábra: Beépítés típusai

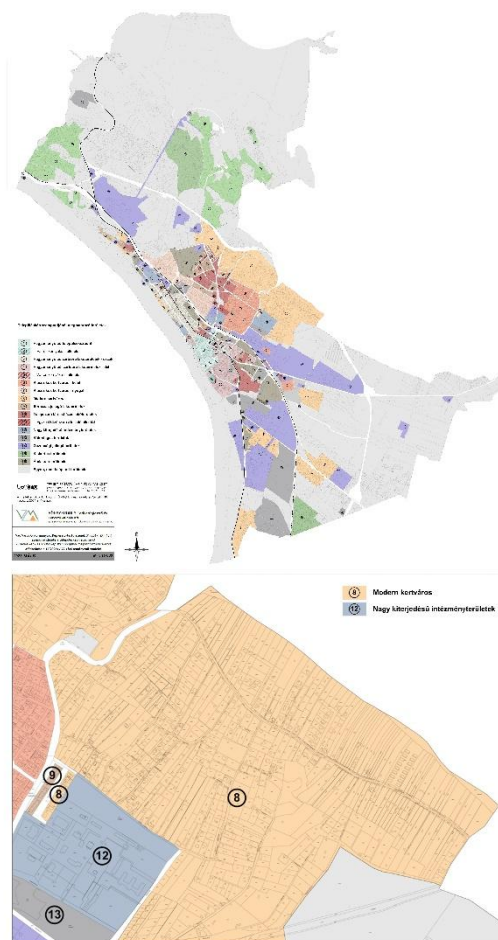
(Forrás: Saját szerkesztés, Alaptérkép forrása: Településképi rendelet 2. melléklete)

A történések rávilágítanak egy összetett problémára, elsősorban a városok túlterjedésével kapcsolatban. A gyors terjeszkedés során ugyanis gyakran előfordul, hogy a térbeli tervezés, a területrendezés és a földhasználattal való gazdálkodás az anyagiak mellett háttérbe szorulnak, így az átgondolatlan fejlesztések során nem csak szociális problémák merülnek fel, hanem a környezet is súlyosan károsul (Vasárus et al., 2024). A külvárosi területek benépesedését nagyrészt a természetközeli életmód és a jobb életminőség vonzósága eredményezi, azonban a beépített területek növekedése ez által pedig a zöldfelületek csökkenése rossz hatással van a környezetre (Vasárus et al., 2024). Hiszen a zöldfelületek nem csak szolgáltatásokat nyújtanak az ott élők számára a testi és lelki jólét érdekében, hanem ökológiai szerepet is játszanak: erősítik a biodiverzitást, javítják a levegőminőséget, valamint fontos szerepük van a zajcsökkentésben, a hőmérséklet szabályozásában és a csapadékvíz elvezetésében is (Wolch et al., 2014).

A **fiatal városrészek** a lakóövezetek meggondolatlan kialakítása miatt **infrastruktúrában szegényebbek**, így a lakosok rákényszerülnek a belvárosba való ingázásra és az ott lévő szolgáltatások használatára, amely lényegesen megnehezíti a klímaadaptációt (Vasárus et al., 2024). Ennek a jelenségnek Törökhegy is egy tipikus példája.

A törökhegyi városrész Vác Város Településképi Arculati Kézikönyve szerint jellegében a **modern kertváros** kategóriába sorolható. Ez annak köszönhető, hogy mivel a lakóterület a 2000-es évek elején alakult ki, a területet pedig zömében újonnan (az elmúlt 5-10 évben) beköltözött családok lakják, a beépítés jellege és a házak külleme teljesen eltér a klasszikus kertvárosban lévő épületektől. A formavilág és az anyaghasználat ugyan modernnek mondhatóak,

azonban az elnevezés megtévesztő lehet, mivel néhány fontos jellegét mégsem hordozza Törökhegy az általánosságban vett modern kertvárosi területeknek: ugyan a zöldfelületek aránya viszonylag magas, de a lakóövezet infrastruktúrában és szolgáltatásokban szegény, az utak és a közlekedés minősége pedig rendkívül rossz.

30. ábra: Törökhegy mint modern kertváros

(Forrás: <http8>)

4.3 Fejlesztésre alkalmas zöldfelületek

4.3.1 Önkormányzati tulajdonú zöldfelületek Törökhegyen és szomszédságában

Kutatásaim során elolvastam a Helyi Építési Szabályzat Törökhegyre vonatkozó részeit is, amelyben kitértek a természetes zöldfelületek megtartására és megvédésére is. Ez azért is fontos, mert nagyobb összefüggő zöldfelületek nincsenek Törökhegyen. Ennek fényében a szabályozások szerint a lakótelkek 60-70% kötelezően zöldfelületnek kialakítandó, valamint arról is szó esik, hogy a kétoldali

31. ábra: Önkormányzati tulajdonú zöldfelületek

(Forrás: Saját szerkesztés, Alaptérkép forrása: Google Maps)

és/vagy egyoldali fásítás szükséges (Tölgyesi – Vida, 2021). Utóbbit azonban csak az utak szakszerű kialakítása és átalakítása után lehet csak elvégezni. Az említett szabályozások mind a sűrű beépítettség kiküszöbölésére születtek.

Az általam vizsgált területen és annak közvetlen szomszédságában két olyan önkormányzati tulajdonú zöldfelület található, amik fejlesztésre alkalmasak. Az egyik az Alsó Törökhegy úti erdő, a másik pedig egy elhagyatott telek a Saru utca, a Szablya utca és a Tábor köz ölelésében. Ezeknek a lehatárolása az alábbi térképen látható (Lásd: **31. ábra**).

Tulajdonos	Vác Város Önkormányzat
Helyrajzi szám	363/33
Művelési ág	Kivett közpark
Terület (ha.m ²)	2.9987

32. ábra: A Törökhegyi erdő adatai

(Forrás: Saját szerkesztés földtani adatok alapján)

Az egyetlen nagyobb zöldfelület amire a földhivatali dokumentumokban is rábukkantam az Alsó Törökhegy úti erdő, amely kivett közparkként szerepel az ingatlan nyilvántartásban, tulajdonosaként pedig az önkormányzat van megjelölve (Lásd: **32. ábra**). Maga az erdő már nem képezi Törökhegy részét, de közvetlen szomszédságában

helyezkedik el, a Kosdi úttól keletre található. Nyugatról a Szent-györgyi Albert utca, északról az Alsó Törökhegy út, dél-keletről a Kertváros, délről pedig a Jávorszky Ödön kórház és a helyi mentőszolgálat határolják. Mellette található a Szorgos Kezek háza is.

A területen valamikor a 70-es éveket követően **erdeifenyő** telepítésre (*Pinus sylvestris*) került sor, így az erdő nagy részét ez a taxon alkotja (Lásd: **35. ábra**). A telepítés pontos időpontjáról nem találtam adatot, azonban a körülbelüli időszakot légifelvételek és ortofotók segítségével sikeresen behatároltam. A fenyvesben előfordulnak invazív fajok és gyomnövények is, amelyeknek egy része az Alsó Törökhegy út északi oldalán húzódó kertekből származhat. Az

erdősáv Agrárminisztérium erdőtérképén (<http5>) gazdasági rendeltetésű területként van jelölve, azonban egy helyi lakos arról számolt be, hogy véderdőként szolgált egykor. A történelmi forrásokból és a levéltári anyagokból ezt az információt nem sikerült alátámasztani, viszont fontos megemlíteni, ugyanis a műhelyhéten lefolyó beszélgetéseim során a helyiekkel azt tapasztaltam, hogy a törökhegyi lakosok emlékezetében még is így él a fenyves. A területet egy kitaposott ösvény szeli át, melyet gyalogos közlekedésre használnak a helyiek. Ez a jogilag nem létező, de kijárt földút az Alsó Törökhegy utat és a kórházat köti össze. A terepen töltött látogatásaim során azt a megfigyelést tettem, hogy mivel a Kosdi úton nincs kialakítva járda, így ez az ösvény biztosítja a törökhegyiek számára a leggyorsabb gyalogos megközelíthetőséget a kórház felé.

35. ábra: A Törökhegyi erdő
(Forrás: Saját fotó)

36. ábra: Ülőalkalmatosságú farönkök

33. ábra: Farönkökből készült pad
(Forrás: Saját fotó)

34. ábra: Az erdőbe vezető ösvény
(Forrás: Saját fotó)

Az elmúlt egy évben a KultúrAktív egyesület és a MATE Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszéke azon fáradozott, hogy ezen a területen egy olyan teret alakítsanak ki elsősorban gyerekek számára, akik az által autentikus természetélményekhez tudnak jutni (Lásd: **33. ábra**, **34. ábra**, **36. ábra**, **37. ábra**). Megrendezésre került jó pár erdőcsalogató és szemétszedő akció is, amelyek által az erdő varázslatos átalakuláson ment keresztül. Az erdő megtisztult, benne ülőhelyek és játékelemek is elhelyezésre kerültek, mind természetes összetevőkből. Ez a kezdeményezés példát mutathat a helyi közösségnek és az önkormányzatnak, hogy érdemes és kell is foglalkozni a fiatal városrészekkel és fejlesztésükkel.

37. ábra: Mulccsal leszórt tisztás és farönk-padok
(Forrás: Saját fotó)

Az Alsó Törökhegyi úton kelet felé haladva egyszer csak egy éles fordulattal a Szablya utcába érkezünk, amelyen felfelé sétálva egy elhagyatott teleknél találjuk magunkat. A földhivatali nyilvántartásban nem sikerült megtalálnom, a területet azonban a műhelyhét alkalmával a helyi képviselő mutatta be nekem, mint önkormányzati tulajdonú terület (Lásd:

38. ábra). Nyugatról a Szablya utca, délről a Saru utca, északról pedig a Tábor köz határolják, körülötte

38. ábra: A telek a Szablya utca és a Saru utca sarkán
(Forrás: Saját fotó)

lakóépületek helyezkednek el. Csak a Szablya utcán keresztül közelíthető meg, amely egy meredek és keskeny, kővel leszórt földút. Az Alsó Törökhegy út és a Felső Törökhegy út felől is megközelíthető, az őket összekötő út felénél található.

A telek története ismeretlen, azonban egy ház alapjának nyomai fedezhetőek fel rajta. A romokon elburjánzott növényzet jellemzően gyomnövényekből áll, azonban felfedezhetünk rajta vadszőlőt is. Ebből arra következtethetünk, hogy ezen a területen nem végeznek fenntartó munkálatokat. A helyi képviselő arról számolt be, hogy úgy gondolja, a terület megfelelő lenne egy már régóta ígért játszótér kialakítására. A telek kilátópontként is szolgál, ugyanis a hegy ezen pontjáról dél felé letekintve rálátás nyílik a városra és a környező hegyekre (Lásd:). Ugyan az Alsó Törökhegy úti erdőn az elmúlt évben nagyobb volt a fókusz, úgy vélem, érdemes megvizsgálnunk a városrész minden lehetőségét, hogy egy élhetőbb kertvárost biztosítsunk az újonnan beköltözők és a törökhegyi „öslakosok” számára.

4.3.2 Egyéb jelentős zöldfelületek Törökhegyen és szomszédságában

Az erdőtől keletre található még egy zöldfelület, ami szintén nem képezi Törökhegy részét, közelsége miatt azonban mégis meghatározó elemnek számít: ez a Lingvay Pincészet (Lásd: **39. ábra, 40. ábra).** Már tudjuk, hogy a

39. ábra: Szőlőültetvény a pincészetben
(Forrás: Lingvay pincészet honlapja)

40. ábra: Lingvay pincészet
(Forrás: Saját fotó)

szőlőtermesztésnek évszázados hagyománya van a területen, így elengedhetetlen, hogy ezt a területet is vizsgáljuk.

A Nemzeti Cégtár honlapja szerint (<http6>) a Lingvay Pincészet Kft. 2015-ben alakult meg, tehát napjainkhoz mérten még csak tíz éves múlttal rendelkezik. Elsősorban szőlőtermesztéssel foglalkoznak, a céget 3-4 fő működteti. További tevékenységeik közé tartozik a borkóstolók

tartása mellett két szezonális rendezvénysorozat is: a **BorKlub** és a **borozzOtt**. Az előbbinek ismeretterjesztő jellege van, ahol kerekasztal beszélgetések folynak a helyi borokól és szőlőkről, valamint azok történelmi és irodalmi vonatkozásairól, utóbbi pedig inkább egy fesztivál, ahol koncertek és programok vannak. A pincészet önálló **rendezvények** helyszínéül is szolgál, például lehet itt esküvőt vagy születnapot is tartani. A törökhegyi lakosok arról is beszámoltak, hogy volt olyan időszak, amikor a szőlész-borászat kapui ingyenes rekreációs célra is nyitva álltak, azonban jelenleg látogatása előzetes bejelentkezéshez kötött.

Említendő, hogy a törökhegyi városrészt végig járva nem csak hogy rengeteg új házat, de sok eladó telket is fel véltem fedezni (Lásd: **41. ábra**, **42. ábra**). Ugyan ezeknek tulajdoni viszonyaival nem vagyok tisztában, de úgy vélem, ezek is kínálnak pár lehetőséget egyéb fejlesztési céloknak.

4.4 A Törökhegyről feltáruló látvány vizsgálata

Megfigyeléseim során készítettem egy adatbázist azokról az útszakaszokról, ahonnan látványkapcsolatokat véltem felfedezni. Körbejártam Törökhegy utcáit és egy térkép segítségével bejelöltem azokat a részeket, ahonnan rálátást nyertem a környező tájra (Lásd: **43. ábra**). Vác egyik sajátossága a jellegzetes domborzati viszonyai, ugyanis a Dunától egészen a Naszályig felfelé emelkedik a terep. Az általam vizsgált területet meredek lejtők jellemzik, az azokkal párhuzamos utcákat végig járva tárul elének a látvány nem csak magára a városra, de a környező hegyekre és azok természeti szépségeire is.

Már az Alsó Törökhegy utat végig járva is megfigyelhetünk látványkapcsolatokat (Lásd: **48. ábra**). Az út első szakaszán az erdő miatt takarásban van a város látképe, azonban mielőtt befordulnánk a Szablya utcába, megfigyelhetjük a Kertváros városrészt és a távoli hegyeket.

Hasonló látványban lehet részünk a többi, lejtőkkel párhuzamos utcában is, elsősorban a Felső Törökhegy úttól délre. Ilyen a Zabla köz, a Pajzs utca, a Lándzsa utca, a Sisak utca és az Íjász utca is (Lásd: **44. ábra**, **47. ábra**, **49. ábra**). A Felső Törökhegy útról és az attól északra fekvő utcákból az északra fekvő hegyvonulatokat figyelhetjük meg (Lásd: **45. ábra**, **46. ábra**).

41. ábra: Eladó telek a Felső Törökhegy úton
(Forrás: Saját fotó)

42. ábra: Eladó telek a Felső Törökhegy úton
(Forrás: Saját fotó)

43. ábra: A Törökhegyi látványkapcsolatok
(Forrás: Saját szerkesztés, Alaptérkép forrása: Településképi rendelet 2. melléklete)

Konkrét látópontok nincsenek, a látvány a terep lejtésének köszönhetően a felfelé haladás közben tárul fel. Ez azért csak néhány útszakaszt érint, mert az utak menti, elburjánzott növényzet és a lakóházak akadályát képzik a kilátásnak.

44. ábra: Kilátás a Pajzs utcában a városra és a hegyekre
(Forrás: Saját fotó)

45. ábra: Kilátás a Felső Törökhegy úton a hegyekre
(Forrás: Saját fotó)

46. ábra: Kilátás a Felső Törökhegy úton a hegyekre
(Forrás: Saját fotó)

47. ábra: Kilátás a Szablya utcában a hegyekre
(Forrás: Saját fotó)

48. ábra: Kilátás az Alsó Törökhegy útról a Kertvárosra
(Forrás: Saját fotó)

49. ábra: Kilátás a Sisak utcában a hegyekre
(Forrás: Saját fotó)

4.5 A kérdőív eredményei

Szakterdolgozatom ezen fejezete az általam összeállított kérdőív eredményeiről és azok elemzéséről szól. Elsősorban a helyi identitást erősítő elemekre voltam kíváncsi, valamint a különböző zöldfelülethasználati sémákra és azokra az elemekre, amiket használaton kívül is fontosnak, meghatározónak tartanak a törökhegyiek.

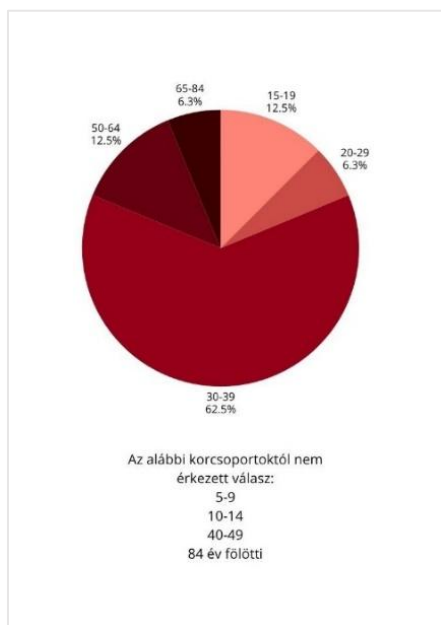
Fontos említeni, hogy a jelenlegi eredmények természetesen nem adnak teljes, átfogó képet Törökhegy egészéről, hiszen a kérdőívet elsősorban az 16 lakos töltötte ki, akik a közösség aktív magját képezik.

A kérdőív kétszer is megosztásra került, kitöltése pedig önkéntes alapú volt: először 2025 februárjában egy törökhegyi facebook csoportban a helyi képviselő által, majd pedig októberben emailen keresztül. A második kiküldés során olyan emberek kapták meg a kérdőívet, akik kifejezetten a városrész fejlesztési céljainak ismertetésével kapcsolatos tájékoztatásokra voltak kíváncsiak.

A kérdőívet a kutatási kérdéseim szerint állítottam össze, amely alapján összesen 19 kérdés jött létre. Ezek 5 különböző kategóriába sorolhatóak. Az első kategória általános, **demográfiai kérdésekből** állt (piros diagramok), amelyekben a válaszadók korára és hovatartozására voltam kíváncsi. Ezt követően a második és harmadik kategóriában a helyi lakosok **tájidentitására** és az azt meghatározó elemekre (kék diagramok), valamint a **közösségi összetartásra** (sárga diagramok) fordítottam a figyelmem. Már a műhelyhét eredményeiből kiderült, hogy a helyiek hiányolják a közösségi tereket a törökhegyi városrész területéről (http1), így fontosnak tartottam létrehozni egy kategóriát a **fejlesztési javaslatoknak** (lila diagramok) és egyéb ahhoz kapcsolódó gondolatoknak is. Egy plusz érdekesség volt az utolsó kérdés, amely a helyi **hagyományos tájhasználatra** (zöld diagramok), tehát a szőlő- és/vagy gyümölcsstermesztésre irányult.

A kérdőívet Google Forms segítségével készítettem, amely összegzi és diagramokban is feltűnteti az eredményeket. Az egyéni, kifejtős válaszokat Canvaban összesítettem, az azokhoz készült grafikonokat pedig én magam állítottam össze. Ezeket az ábrákat felhasználva elemeztem a válaszokat.

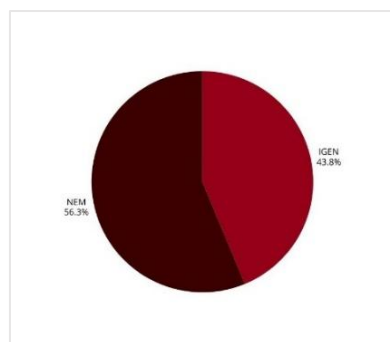
4.5.1 A válaszadók népszerűségi jellemzői

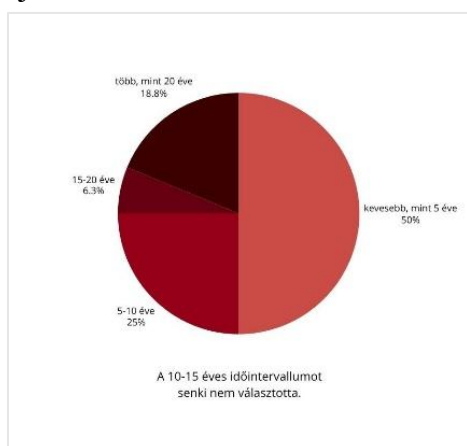
A kitöltők több mint fele (62,5%) a 30-39 éves korosztályba tartozik, tehát ezt a csoportot túlreprezentáltság jellemzi. Nem állnak rendelkezésre adatok Törökhegy lakosságának népességéről és kor béli összetételéről, ezért nem tudhatjuk, hogy azért töltötték ki többen ebből a korosztályból mert ők alkotják a népesség nagy részét a területen, vagy azért, mert ők az aktív használói annak a platformnak, ahol a kérdőív megosztásra került. Emellett a 14 év alatti, a 40-49 év közötti és a 84 év feletti korosztályoktól nem érkezett válasz, amelynek több oka is lehet. Feltételezhetjük, hogy a legfiatalabb és legidősebb csoportok nem rendelkeznek okos eszközökkel vagy internetes hozzáféréssel.

50. ábra: Ön melyik korcsoporthatárba tartozik?
(Forrás: Google Forms)

A válaszadók közel fele (43,8%) már gyermekkorától Vácra él, azonban 56,3%-a teljesen új lakos. Ez az eloszlás a többi demográfiai adattal összehasonlítva is érdekes, hiszen a nemmel válaszolók nyomós többsége a 30-39 éves korcsoporthatárba tartozik. Ez összefüggésbe hozható a főként az utóbbi években eluralkodó lakhatási válsággal is: Ezt az információt a kitöltők közül több

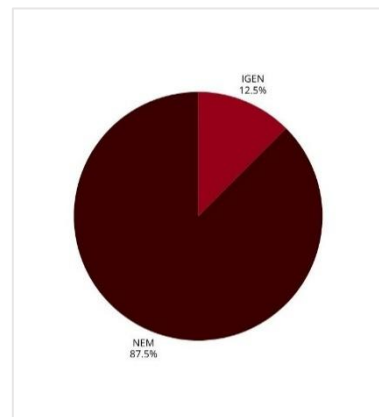
(Forrás: Google Forms)

52. ábra: Mióta él Törökhegyen?
(Forrás: Google Forms)

is szerepel az az információ, miszerint sokan költöznek Törökhegyre a kedvező hitelek és olcsó telkek miatt. Az említett 30-39 éves válaszadók jellemzően az a korosztály, akik már saját otthonot szeretnének maguknak teremteni. 60%-uk az elmúlt 5 évben költözött a váci Törökhegy területére, hiszen az itt található volt zártkertes telkek költséghatékony és családbarát megoldást biztosítanak, elsősorban az ebbe a korcsoporthatárba tartozó fiatal családok számára. Voltak olyanok is, akik ugyan Vácra nőttek fel, de Törökhegyre csak később költöztek, de összességében azok vannak többségben, akik újonnan költöztek ide. A törökhegyi „öslakosok” száma, akik itt nőttek fel,

igen kevés (12,5%). Ez betudható annak, hogy a 2003-ban jelöltek ki ide lakóövezetet, tehát ez egy egészen új építésű, fiatal városrész. Ezt a statisztikai adatok között és a szakirodalomban (HÉSZ) is olvashatjuk. Azok, akik helyeslő választ adtak erre a kérdésre, 15-20 éve, vagy több mint 20 éve élnek itt, gyermekkoruk nagy részét már Törökhegyen töltötték. Két válaszadó jelezte, hogy Törökhegyen nőtt fel, egyikük az 50-64 éves korosztályba, a másik pedig a 30-39 éves korosztályba tartozik. Ők arról számoltak be, hogy a településrészhez fűződő érzelmi vagy szellemi kötődésük miatt maradtak itt, és hogy az itteni telküknek több generáción átívelő múltja van.

53. ábra: Ön Törökhegyen nőtt fel?
(Forrás: Google Forms)

4.5.2 A válaszadók tájidentitásának vizsgálata

A **tájidentitás** egy olyan, egy terület valamely elemével kapcsolatos érzelmi kötődés létrejöttét foglalja magába, amely meghatározó szerepet játszik az egyén önazonosságának kialakulásában (Csorba, 2010). Az ennek tárgyát képző átfogó terület vagy elem sok idő elteltével is magával hordozza azokat a tulajdonságokat, amikkel a múltban rendelkezett (Dragan et al., 2024), azonban egyes részei az idő múlásával változhatnak.

Egy adott helyen élő lakosok tehát érzelmileg ragaszkodnak azokhoz a természeti, kulturális, illetve épített elemekhez, amelyek körül veszik őket, legyen az egy erdő, vagy akár egy rozoga pad. Sok esetben az **egyéni tájidentitás** kialakulása teljesen független attól, hogy az adott elem esztétikai értékkel is bír-e vagy sem, hiszen nagyrészt az ahhoz fűződő emlékek eredményezték annak létrejöttét (Csorba, 2010).

A **kisközösségi táji kötődés** ennél sokkal nagyobb mértékű, gyakran domborzati elemekre koncentrál, valamint az azokkal járó, jellegzetes területhasználatokra, amelyek a helyi történelmi vonatkozásokhoz is kapcsolódnak (Csorba, 2010). Csorba (2010) szerint ezek nagy szerepet játszanak a lakosok identitásának magas szintű képzésében, ami az általam vizsgált területen kiemelt jelentőséggel bír, hiszen a városrészen található utcák nevei a Török hódoltság idejét örökítik meg, területhasználatát pedig mélyen átszövi a zártkertek múltjának hálóját. A tájnak ezen egyedi sajátosságai kulturálisan meghatározóak, önmagukban is mesélnek nekünk a természeti adottságaiból és annak erőforrásaiból fakadó, itt gyakorolt múltbeli tevékenységekről (Dragan et al., 2024).

A kitöltők többségének (81,25%) a terület egyik legfontosabb tulajdonsága a természethez való közelség, hiszen sokaknak a mindennapok részévé vált a változatos terepviszonyok adta kilátás, a friss levegő és a kertvárosias hangulat. Van, aki kifejezetten Törökhegy ezen tulajdonságai miatt választotta ezt a területet lakóhelyéül. Tehát nem véletlen, hogy a legtöbb szavazatot a városrész élővilága kapta.

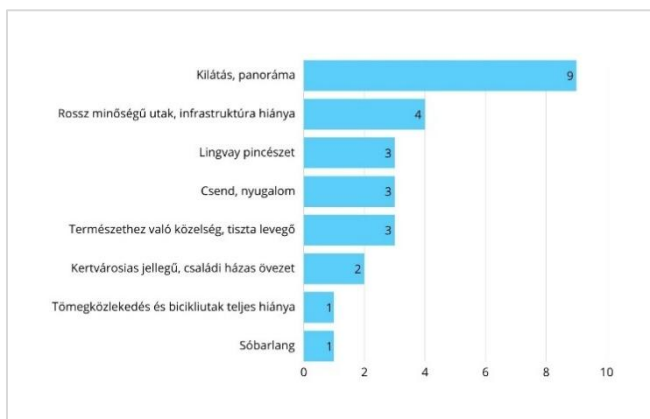
54. ábra: Mi motiválja Önt leginkább abban, hogy a lakóterületétől szolgáló Törökhegyen lakjon?

(Forrás: Google Forms)

Fontos tényezőnek számítanak az emberi kapcsolatok, a család és az érzelmi kötődés is, amelyek holtversenyben második helyen állnak a természet közelsége után. Már többször is említésre került, hogy Törökhegy lakóközössége rendkívül összetartó. Sokan egymás kertjében, együtt töltik délutánjaikat, vagy közös programokat szerveznek. Ilyenek például az időnként megrendezett szemétszedő akciók is, amelyek nem csupán egyetlen utcát, hanem egy egész városrész lakosságát megmozgató tevékenységek. A fiatal családok gyerekei gyakran játszanak együtt, a nyugodt kertváros pedig tökéletes teret biztosít a gyereknevelésnek. Úgy tűnik, a helyiek településrészhez fűződő érzelmi kötődésének erőssége meglepően magas és fontos az egyének számára ahhoz képest, hogy a legtöbb lakó nem itt nőtt fel. Ez valószínűleg az ismeretségnek, a közösségnek és családi kötelékeknek köszönhető. Ebből az is látszik, mennyire függ egymástól a három említett tényező.

Összesen három szavazatot kapott a könnyű megközelíthetőség és jó közlekedés, amely ellentétben áll a kérdőív további kérdései következtében felmerülő helyi problémákkal, ugyanis Törökhegy nagyrészen nincs kiépítve rendes út, nincs tömegközlekedés, de még kerékpárút és járda sem. Feltételezhetjük, hogy a válaszadók nagy része autóval közlekedik. Ebből adódóan a városrész megközelíthetősége valóban kedvező, ugyanis tőle északra helyezkedik el az M2-s autópálya, nyugatra pedig a Kosdi út. Ezek a forgalmas utak biztosítják a helyiek számára a megközelíthetőséget, mint pozitív tényezőt.

Az egy és nulla szavazatot kapott tényezők a kedvező szabadidős tevékenységek, a munkahelyhez vagy iskolához való közelség, a helyi szolgáltatások minősége és mennyisége, és a város fejlettsége voltak. Ezek érthető módon szorultak háttérbe, hiszen szinte mindegyik ahhoz kapcsolódik, hogy ez egy új, fiatal városrész, ami még nincs teljesen kifejlődve, és több ízben is fejlesztésre szorul. Így megismerhettük, mik azok a fő dolgok, amiket fejleszteni kell.

55. ábra: Mivel tudja legjobban azonosítani ezt a városrészt?

(Forrás: Google Forms)

Az 55. ábra a helyi lakosok válaszait összegzi Törökhegy jellegzetes elemei és tulajdonságai kapcsán. A kilátást és a panorámát említették a legtöbben, tehát a helyieknek különösen fontos és **meghatározó Törökhegy domborzata** és az abból adódó természeti szépségek, ezzel tudják a legjobban azonosítani a városrészt.

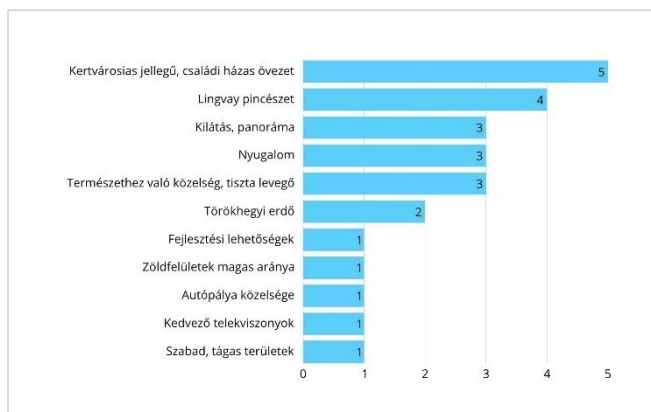
A második legtöbb szavazatot a **rossz minőségű utak** kapták, amelyek mindennapi kihívások elé állítják a helyieket. A területen zömében földutakat, szórt burkolattal ellátott utakat figyelhetünk meg. Összekapcsolható ezzel a tömegközlekedés és a bicikliutak hiánya is, amelyet ugyan csak egy lakos említett meg, de nagyon is relevánsnak minősül ez a válasz, hiszen abszolút összefüggésben van az úthálózatok rossz minőségével. Megállapíthatjuk, hogy az **infrastruktúrában fellépő hiányosságok** révén megjelenik a **negatív tájidentitás** is.

Többen is említették a **Lingvay Pincészetet**, amely ugyan az általam vizsgált területen kívül esik, de a városrészrel való közvetlen szomszédsága miatt mégiscsak egy fontos, meghatározó helyé vált a törökhegyiek számára. A szőlősök és gyümölcsösök **kulturális és történelmi** szempontból is jelentősek, hiszen tudjuk, hogy ezeknek a területhasználatoknak több évszázadon átívelő **hagyománya** van Törökhegyen.

Törökhegy egy kertvárosias, családi házas övezet, amely nyugalmat biztosít lakóinak, közel áll a természeti szépségekhez, megfelelő környezetet biztosít a gyermekeknek, fiataloknak, felnőtteknek és időseknek is a zavartalan, békés kisvárosi élethez. Ezek a tényezők szinte egymásba fonódnak, egymást erősítik, így nem csoda, hogy ugyanannyi szavazatot kaptak. A városrész említett jellege is igen meghatározó az itt lakók számára, hisz sokan tudatosan ezeket a tulajdonságokat keresik a letelepedés során.

Említésre került a **Törökhegyi Sóbarlang** is, amely egy mesterségesen kialakított hely azok számára, akik légúti panaszokkal, allergiával küszködnek. Csak egy ember említette, valószínűleg a helyiek között sem olyan ismert szolgáltatás, így ez a válasz inkább egyéni tájidentitásra utalhat.

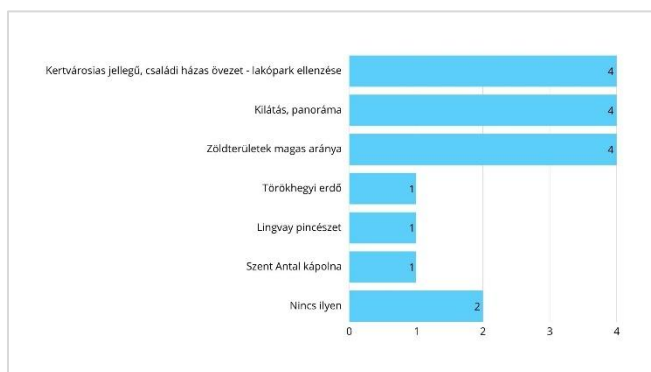
Össességében elmondható, hogy a törökhegyiek számára a **legfontosabb** értékek a **természetközelség**, a helyi természeti értékek, és az általuk biztosított **nyugodt, biztonságos környezet**, de vannak meghatározó hiányosságok is, elsősorban az infrastruktúra terén.

56. ábra: Ön szerint mi Törökhegy legnagyobb értéke?

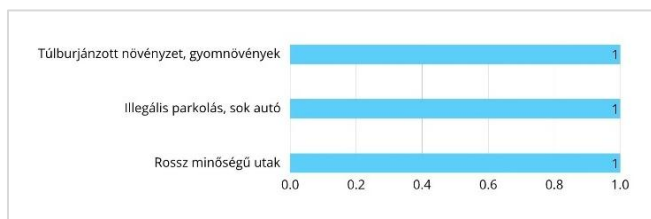
(Forrás: Google Forms)

összetartás is, mint összehúzó erő. Ahogy már korábban is olvashattuk, rengeteg fejlesztési lehetőség rejlik ebben az új városrészben, amelyet a helyiek sem hagynak szó nélkül, így nem csoda, hogy ez a tulajdonság is megjegyzésre került az értékeknél, mint pozitívum. Egy lakos

57. ábra: Melyek azok az elemek, amik, ha eltűnnének, hiányoznának?

(Forrás: Google Forms)

58. ábra: Melyek azok az elemek, amik teljesen átalakítanák Törökhegy látképét?

(Forrás: Google Forms)

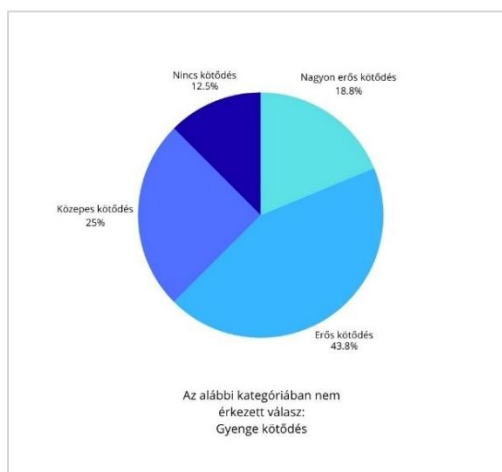
Ugyanez fogalmazódott meg a következő kérdés válaszai alapján is, hiszen szintén a már említett természetközelség jött elő, mint a legnépszerűbb törökhegyi érték. Említésre került pár olyan dolog is, amely korábban még nem: ilyen volt például az Alsó-Törökhegy út és a kórház között fekvő erdősáv, amely tökéletes helyszíne lehetne egy közösségi térnek, valamint megjelent válaszként a közösségi

megemlítette a kedvező telekviszonyokat is, amelyek költséghatékonysága igen vonzó tulajdonság a saját ingatlan után vágyakozó, fiatal családoknak. Így a Törökhegyen található régi zártkertes övezet telkei tökéletes lehetőséget biztosítanak számukra.

Az 57. és 58. ábra azt mutatják, hogy mik azok az elemek, amelyek személyesen hiányoznának az itt élőknek, vagy teljesen átalakítanák a városrészt. Törökhegy átalakulását a válaszadók szerint főként a jó közlekedés és az infrastruktúra fejlesztése befolyásolná. Ez pozitív irányba mozdítaná el az itt élők jólétét, segítené a mindennapi életet.

Tisztán láthatjuk, hogy a törökhegyiek identitása főként a természetközeli életmódhoz fűződik, sőt, a helyiek egyértelműen ellenzik az ezzel szembenő beépítési módokat, a város jellegével

ellentétes tájidegen épületek elhelyezését. A területen két kisebb lakópark is található, amelyek közül egy nem került befejezésre, és már nem is fog teljesen felépülni. Az identitásvesztésnek is kitett környékbéliek fontosnak tartják, hogy a **kertvárosias jelleg megőrzése** legyen előtérben, nem pedig a modern lakóparkok építése. A természetközelség egyik konkrét helyszíni példája a már említett erdősáv is.

59. ábra: Érzelmi kötődés mértéke

(Forrás: Google Forms)

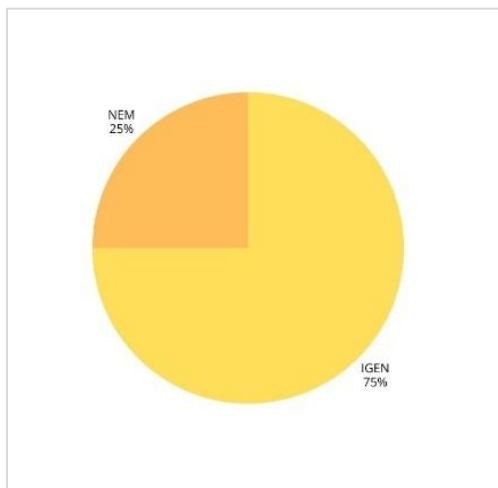
Kíváncsi voltam, hogy az említett törökhegyi elemekhez milyen érzelmi kötelék fűzi a lakosokat. Arra számítottam, hogy a kötődés mértéke rendkívül alacsony lesz, hiszen a helyiek többsége nem lakik itt olyan régóta, így nem alakultak még ki mélyebb érzelmeik Törökheggyel kapcsolatban. Az ábrán is látszik, hogy mekkorát tévedtem. Annak ellenére, hogy ez egy új városrész, a válaszadók több mint fele erős (43,8%) vagy nagyon erős (18,8%) érzelmi kötődésről számol be. Jelentős a száma azoknak a lakosoknak is, akik csak közepesen kötődnek a

területhez (25%), de a gyenge kötődést egyik kitöltő sem jelölte meg válaszként. Két helyi lakosnak semmilyen jellegű kötődése nincs Törökhegyhez, amely későbbi válaszaik alapján annak tudható be, hogy nem vesznek részt a közösségi életben. Úgy tűnik, hogy ez esetben az emberi kapcsolatok az egyik legnagyobb befolyásoló a területhez való érzelmi kötődés kialakulásának. Ez is igazolja, hogy milyen erős a közösségi összetartás Törökhegyen.

Megkértem a kitöltőket, hogy fogalmazzák meg, hogy miért és mitől tartja magukat törökhegyinek, és hogy írják le, hogyan képezi az otthonuk az identitásuk részét. Erre a kérdésre rengeteg egyszerű válasz érkezett, amelyben az egyetlen érv a következő volt: „Itt lakom.” Azonban voltak olyanok is, akik hosszú sorokon át taglalták idetartozásuk mivoltját:

„Ahogy betérek a Kosdi útról, már **magaménak érzem** a környéket. Ismerem az utcáit, tudom, hogy hol milyen vadvirágok nőnek. Sok embert ismerek, ha nem is névről, de látásból, és köszönünk egymásnak. A gyerekeimnek itt vannak az első kis barátai, ezeken az „utakon” tanultak meg biciklizni. (Szándékos az idézőjel, más város külterületén minőségibb utak vannak.)”

4.5.3 A válaszadók közösségi összetartásának vizsgálata

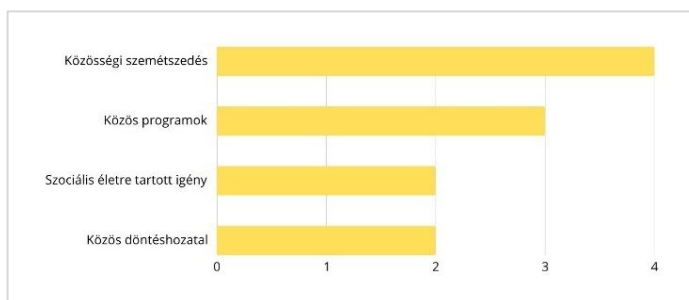

60. ábra: Ön szerint összetartó a városrész lakossága?
(Forrás: Saját szerkesztés Google Forms alapján)

A műhelyhetek tapasztalatai alapján azt állapítottam meg, hogy a lakosság összetartóképessége kiváló, hiszen a KultúrAktív által szervezett programok során többen is említették, hogy rendszeresen töltenek időt szomszédjaikkal, és jó kapcsolatot ápolnak a többi törökhegyi lakossal. Ezt a kutatásaimmal is alászerettem volna támasztani, így a kérdőívben is szántam egy részt ennek a témának. Szerettem volna megtudni, hogy a lakosok is úgy gondolják e, hogy a közösségi összetartás erős. Arra a kérdésre, hogy a városrész lakóközössége összetartó e, vegyes válaszok érkeztek. A válaszadók többsége,

pontosabban 75%-a helyeslő választ adott. Csupán negyedük érezte úgy, hogy ez az ő esetükben nem igaz.

A kérdőívet kitöltőket arra is megkértem, hogy indokolják meg, miért adtak helyeslő vagy nemleges választ erre a kérdésre, hogy jobb betekintést nyerhessek a közösségi életbe. Az igennel válaszolók közül azt kérdeztem, hogy szerintük miben nyilvánul meg az összetartás. Erre az egyik legnépszerűbb válasz a közösségi szemétszedés volt, ami arra utal, hogy az egyik legeredményesebb összetartó tényező a **közös cselekvés**, vagyis a jó ügyekért való együttes

61. ábra: Miben nyilvánul meg az összetartás?
(Forrás: Saját szerkesztés Google Forms alapján)

harcolás. Egy ember viszont hozzátette, hogy a részvétel hanyatlak. Én mégis pozitívumnak ítéltam meg ezt az eredményt, ugyanis helyszíneléseim során fokozatosan kevesebb elszórt hulladékot véltem felfedezni a vizsgált területen. Korábban ez egy hatalmas esztétikai konfliktus volt, a látottak alapján viszont úgy gondolom, a helyi közösség eredményes munkát végeznek a területen. Szintén sokan említették a helyi családok és szervezetek által megrendezett közös programokat, amelyek **közös élmények szerzése** által hozzák össze a helyieket. A különböző rendezvények, a közös ünneplés és a **közösségi események** tehát fontos szerepet játszanak a közösség életében. Néhányan beszámoltak arról is, hogy kifejezetten igényt tartanak arra, hogy egy közösség részeivé válhassanak. Ők kapcsolódni vágnak, szeretnének

ismerkedni, barátokat szerezni, és rendkívül nyitottak minden ilyen jellegű kezdeményezésre. Érdekes volt számomra, hogy az egyik válaszadó a **közös döntéshozatalt** említette, mint összetartó elem. Az együttműködés és a **közös ügyekért való küzdelem** valóban lényegi összetevője egy jó közösségnek, ezért fontos, hogy a jövőben fejlesszük a közösség ezen képességét. Azok, akik nem tartották összetartónak a városrész lakosságát kivétel nélkül azzal indokolták, hogy a modern világban már elvannak hidegülve egymástól az emberek így nehéz aktívan bevonni a lakosságot, illetve, hogy mivel sok az új lakos, ezért nem volt alkalmuk és idejük megismerni egymást. Azonban úgy gondolom, hogy a helyzet nem reménytelen, hiszen az elmúlt egy évben jelentősen megugrott a közösségi események száma Törökhegyen, a kérdőív eredményei pedig azt sugallják, hogy már alakulóban van a közösség magja, akik húzóerőként szolgálnak majd a jövőben.

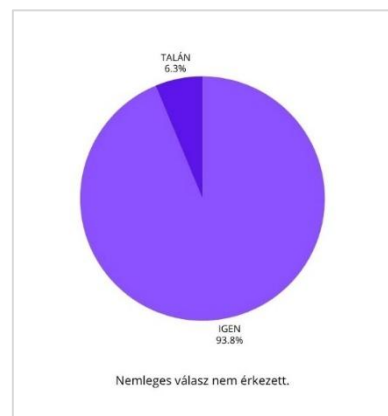
4.5.4 Törökhegy fejlesztése

Először arra kértem a kitöltőket, hogy írják le, mik azok a már **meglévő adottságok** vagy elemek, amiket úgy gondolnak, mindenképp meg kell őrizni és védeni a terület jövőbeli fejlesztései során. Sok korábbi kérdésekhez is kapcsolódó, ahhoz hasonló választ kaptam. A legfontosabbnak a zöldfelületek magas arányát tartották, valamint a családi házas jelleg megtartását. Ugyanezt reflektálta az a válasz is, hogy lényegesnek tartják a válaszadók a természethez való közelség megőrzését. Említésre került a Lingvay Pincészet és a nyugalmas környezet is.

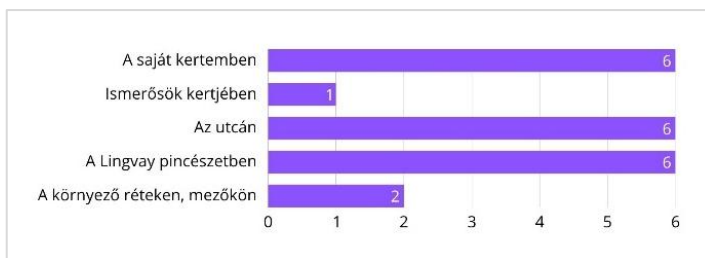
62. ábra: Mi az az adottság, amit megőrizne a terület jövőbeli fejlesztései során? (Forrás: Saját szerkesztés Google Forms alapján)

A törökhegyi lakosok már több ízben is kifejezték, hogy nagy szükségét érzik egy kifejezetten közösségi célra kialakított zöldfelületnek. Ezt az is alátámasztja, hogy a válaszadók egyöntetűen azt nyilatkozták, hogy ha lenne ilyen közösségi tér, igénybe vennék azt. Mindössze egy ember jelezte, hogy nem biztos válaszában, nemleges választ pedig senki sem adott.

63. ábra: Amennyiben rendelkezne Törökhegy közösségi térrel, ön igénybe venné azt? (Forrás: Saját szerkesztés Google Forms alapján)

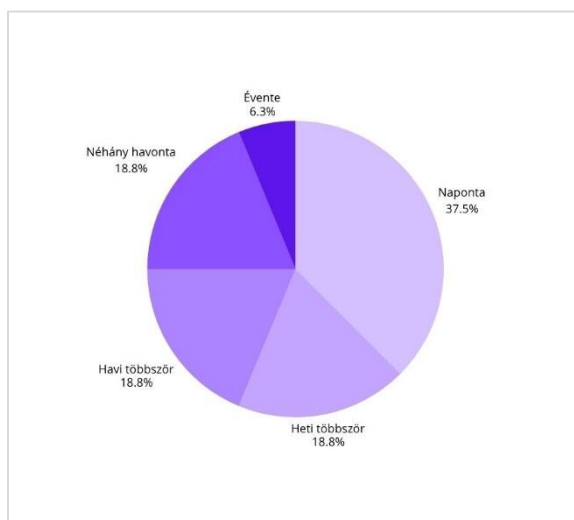
Jelenleg Törökhegy területén nagyon kevés olyan közösségi tér van, amik valóban alkalmasak a biztonságos, élménydús időtöltésre. Ennek kiépített helyszíne, ahogy már az előbb is említésre került, nincs. Kíváncsi voltam, hogy ennek

64. ábra: Hol tölti szívesen a szabadidejét Törökhegy városrész területén?
(Forrás: Saját szerkesztés Google Forms alapján)

fényében hol töltik a szabadidejüket az itt élők. A legtöbben azt válaszolták, hogy a saját kertjükben mozdulnak csak ki a friss levegőre, ami egy várható eredmény volt. Voltak olyanok is, akik ismerőseik, barátaik otthonát is említették, mint a szabadban való időtöltés helyszíne. Szintén sokan említették a Lingvay pincészetet, azonban a szőlőültetvény csak bizonyos alkalmakkal látogatható a nagyközönség által. Ez valójában már nem Törökhegy területéhez tartozik, tőle keletre helyezkedik el. A közterületek közül elmondásuk szerint csupán csak az utcát tudják igénybe venni a lakosok: bicikliznek vagy gyalogosan fedezik fel a környező utcákat, sokan babakocsival és kismotorral vágnak neki a göröngyös, rendezetlen utaknak. Néhányan említették azt is, hogy kirándulásaik során a környező mezőkre is ellátogatnak.

Azt is kutattam, hogy milyen gyakran látogatják az általuk említett helyszíneket. Erre igen szerteágazó válaszok érkeztek: a diagram azt mutatta, hogy a legtöbben aktív használói a helyeknek amiket felsoroltak, a válaszadók közel fele (42,9%) napi rendszerességgel tölt időt a

65. ábra: Milyen gyakran jár oda?
(Forrás: Saját szerkesztés Google Forms alapján)

szabadban. Ez a szám összefüggésbe hozható azzal, hogy a legtöbb időt az emberek a saját kertjükben töltik, ami közelsége és kényelmessége miatt gyakran igénybe vehető. A kérdésre felelők 14,3%-a hetente, ugyanennyi havonta veszi igénybe a preferált helyszíneket. Az sem volt meglepő, hogy összevonva 28,5%-ot tett ki azoknak a száma, akik pár havonta vagy csak nagyon ritkán mozdulnak ki, hiszen a megfelelő infrastruktúra és a kiépített közösségi terek hiánya erősen hathat a szabadban töltött idő mértékére.

A kérdőíves kutatásom során feltettem egy olyan kérdést is, ami arra irányult, hogy megtudjam a törökhegyi lakosok szerint mi a **település legfontosabb fejlesztési célja**, célterülete. Ez a kérdés félreérthetőnek bizonyult, ugyanis én elsősorban olyan tényezők felsorolására gondoltam, amik

66. ábra: Mi a település legfontosabb fejlesztési célja, célterülete?
(Forrás: Saját szerkesztés Google Forms alapján)

Törökhegy fejlesztéséhez szükségesek, viszont a válaszadók egy része úgy értelmezte, hogy olyan dolgokat kell összeszedniük, amivel a városfejlesztés Vác egészén jelenleg foglalkozik (vagy épp nem foglalkozik). Szerencsére a kérdés meggondolatlan megfogalmazása ellenére is érkeztek lényegi válaszok.

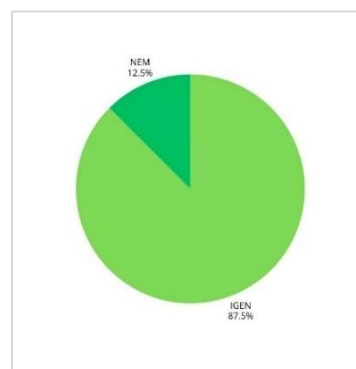
A legtöbbet említett fejlesztés a **megfelelő úthálózat kiépítése** és a **járdák kialakítása** volt a gyalogosok biztonságának érdekében. Ahogy már korábbi kérdések kapcsán is kiderült, az utcát jópáran használják szabadidős tevékenységek végzésére, így elengedhetetlen, hogy a gyalogosforgalom népszerűségére tekintettel megfelelő fejlesztések is történjenek. Emellett a válaszadók a **közösségi közlekedési hálózat fejlesztését** is fontosnak tartották, ugyanis jelenleg nem jár busz Törökhegyre, így a lakók rákényszerülnek arra, hogy csakis autóval közlekedjenek. A városba vezető, forgalmas Kosdi úton sincs sem járda, sem pedig kerékpárút, így más lehetőség nem áll a törökhegyiek rendelkezésére. Ahogy már korábban is taglaltam, a **közösségi zöldfelületek fejlesztésére** és konkrét közösségi terek kialakítására is nagy szükség van. A legtöbbet emlegetett ilyen helyszín a **játszóter** volt abból fakadóan, hogy sok a kisgyermekes család. Többször szó volt arról is, hogy nem tudnak semmilyen **helyi szolgáltatást** igénybe venni a lakosok, hiszen azok nem kerültek kialakításra, ami miatt szintén a belvárosba kell autózniuk.

4.5.5 A válaszadók kapcsolata a hagyományos tájhasználattal

A tájidentitás megőrzése a **folyamatos tájváltozások** mellett különösen nagy kihívást jelent (Koyoo, 2024). Ezek a városon belül és kívül is egyaránt jelen vannak, a globalizációnak köszönhetően pedig rendkívüli gyorsasággal folynak le (Koyoo, 2024). A fejlődő városokban, különösen az újonnan létesített, fiatal városrészekben ennek folytán több probléma is megjelenik: az infrastruktúra hiánya, a környezet állapotának romlása, Törökhegy esetében pedig a szolgáltatások és közösségi terek hiánya is (Koyoo, 2024).

Tájalakító tényező az **urbanizáció** is, ami a különféle tájhasználati kategóriák lakóterületté való átalakulását eredményezi (Krajewski – Lebieđzińska, 2024). Ennek következtében az eredeti tájhoz fűződő **identitás gyengül**, az új tájhoz való alkalmazkodás és az új tájidentitás kialakulása pedig nehézségekkel járhat (Koyoo, 2024). Az urbanizációs folyamatok felgyorsulása a mai világban különösen nagy kihívást jelent a tájépítészeti szakmában, ugyanis vidékies jellegű és külvárosi területeken az élőhely-fregmentációtól kezdve a területhasználati konfliktusokon át egészen a társadalmi problémákig nehézségek elé állítja a szakmabelieket (Krajewski – Lebieđzińska, 2024). Ez nem csak Törökhegy „öslakosai” esetében, de az új lakóknál is megfigyelhető, hiszen mindkét demográfia határozottan ragaszkodik a terület természetközeli jellegének megőrzéséhez, elutasítva a városiasodás hozadékait (pl.: lakóparkok).

A válaszadók 85,7%-a természet a kertjében gyümölcsöt vagy szőlőt, mindössze két ember jelezte, hogy nem folytatja ezt a tevékenységet. Ezek a számok arra utalnak, hogy még ma is jelen vannak a nyomai az egykor a város megélhetését jelentő hagyományos tájhasználatnak: a szőlőterületek dűlőiből meghagyott utak és vonalvezetésük, és a hosszúkás parcellák még ma is annak emlékét őrzik. Ebből arra is következtethetünk, hogy Törökhegy természeti adottságai a mai napig kedvezőek a szőlő- és gyümölcstermesztésre: domborzatát napos, déli lejtők jellemzik. Itt érdemes újra említenünk a Lingvay pincészetet is, ami ugyan nem képezi Törökhegy részét, azonban közelsége miatt velős részét képezi a helyiek tájidentitásának. A kérdőív során többször is említésre került a pincészet és a hosszasan elterülő szőlőbirtok, mint a törökhegyiek által közkedvelt, gyakran látogatott zöldfelület. Bár már közel sem olyan meghatározó a városrész mindennapi életében a szőlőtermesztés, hagyományának lángja ugyan halványan, de mégis ég.

67. ábra: Ön természet a kertjében gyümölcsfát vagy szőlőt?
(Forrás: Google Forms)

68. ábra: Háztáji szőlőtermesztés a Szablya utcában
(Forrás: Saját fotó)

4.5.6 A kérdőív legfontosabb eredményei és következtetések

Az online formátumból több hátrány is származott. Ilyen volt például az alulreprezentáltság, hiszen csak azok tudták kitölteni a kérdőívet, akik rendelkeznek okos eszközökkel és internet kapcsolattal, emellett pedig aktív használói is a facebook csoportnak. Emiatt több korosztály is kiesett: a 14 év alattiak és a 84 év fölöttiek. A legaktívabb korosztály a facebook csoportban a válaszadók arányából következtetve a 30-39 évesek, hiszen a kitöltők 64,3%-a ebbe a csoportba

tartozott. További problémát jelentett az is, hogy kevésbé személyes visszajelzések érkeztek a hosszabb választ igénylő kérdésekre. Ezek részletesebb kifejtésre kerülhettek volna egy személyesen kitöltött kérdőív során.

A törökhegyi „öslakosok” száma, akik itt nőttek fel, igen kevés, ennek köszönhetően viszont ők lehetnek a közösség egyik húzóereje, hiszen az érzelmi kötődésük a területhez jóval magasabb, így motiváltabbaké amikor a terület pozitív jellegű változásairól és fejlesztéséről van szó. A kérdőív által kiderült az is, hogy a többség alapvetően is összetartónak és cselekvésképesnek tartja a helyi közösséget.

Nagyon fontos az itt élők számára a természethez való közelség, ami elsősorban abból fakad, hogy a város határa mellett helyezkedik el a lakóövezet. Kifejezetten nagy értéknek tartják a helyiek, hogy ez egy tipikus családi házas övezet, és a környéken magas a zöldfelületek aránya, valamint fontosnak tartják a kilátás megőrzését.

Megismerhettük a terület hiányosságait is, ez elsősorban az infrastruktúra, a szolgáltatások és a közösségi közlekedés hiányában és az utak rossz minőségében nyilvánul meg. Ezek a tulajdonságok annyira szembetűnők és olyan nagy hatással vannak a lakosok mindennapjaira, hogy miattuk negatív tájidentitást is megfigyelhetünk. Viszont ez azt jelenti, hogy rengeteg fejlesztési lehetőség rejlik a területben. Az egyik legnagyobb hiányosság a már említettek mellett, hogy nincs kiépített közösségi zöldfelület Törökhegyen, így a szabadba vágyók az utcára kényszerülnek.

4.6 Eredmények összevetése

A tájidentitást erősítő elemek vizsgálata során arról számoltak be a lakosok, hogy Törökhegyen magas a zöldfelületek aránya, azonban az aktuális HÉSZ és a térképek elemzése során ez cáfolásra került. Úgy tűnik, hogy a helyiek számára a terület határa összemosódik az összes környező nagyobb zöldfelülettel, a város határán túli szántókkal, a Lingvay pincészettel és az Alsó Törökhegy úti erdővel is. Ez annak is köszönhető, hogy a felsorolt területek mind gyalogosan is megközelíthetőek Törökhegyről, azonban valójában nem képezik Törökhegy részét.

A történelmi könyvek és térképek elemzése során megállapítottam, hogy Vác életében mindig is nagy szerepet játszott a szőlő- és a gyümölcsstermesztés. Arra is fény derült, hogy Törökhegy jellegét, mint városszéli dülő jelentős mértékben meghatározta ez a területhasználat. A kérdőív során arra az eredményre jutottam, hogy ez ma már közel sem olyan meghatározó a városrész életében, mint régen, de nyomokban még mindig jelen van a hagyományos tájhasználat.

A hiányosságok minden formában megmutatkoztak: a megfigyelések, a kérdőív és a szakirodalom is ugyanazokat az eredményeket hozták. Itt elsősorban az infrastruktúra, a szolgáltatások és a közösségi közlekedés hiányáról beszélhetünk.

5. Javaslatok

5.1 Közösségi gyümölcsöskert kialakítása

A **közösségi kertek** általában olyan telkeken kerülnek kialakításra, amelyek egykor bontási vagy építési területek voltak, vagy olyan zöldfelületeken, amik hosszabb ideje kihasználatlanok (http3, http4). Hagyományos értelemben a megalakuló kertet nem az önkormányzat tartja fent, hanem a **lakóközösség: együttes erővel művelik** azt (http3, http4).

Sokan élnek abban a hitben, hogy a közösségi kertek csupán a kertészkedésről szólnak (http3). Valójában azonban ennél sokkal többről van szó: egy olyan kollaborációról, ami áthidalja a résztvevők különbözőségeit, legyen az például korbéli különbség vagy akár egy adott személy társadalmi hovatartozása (http3). Olyan embereket is képes igazi, összetartó közösségbe szervezni, akik az élet más területein nem feltétlenül botlanának egymásba, a természet iránti szeretet és a környezettudatosság iránti elköteleződés mégis összeköti őket (http3). A kert tehát teret biztosít annak, hogy az eltérő háttérrel rendelkező emberek megismerhessék egymást és tartós kapcsolatokat alakíthassanak ki, valamint elősegíti, hogy a **helyi közösségek összetartóképessége erősödjön** (http4).

Ezek a kertek általában az őket gondozó közösségek reflexiói, tehát ehhez mérten **minden közösségi kert** is más és **más** (http4). Van, ahol zöldségeket és dísznövényeket, virágokat is termesztnek, de van olyan is, ahol csak zöldségeket vagy fűszereket (http4). Vannak olyan közösségi kertek, amelyek kifejezetten oktatási céllal jönnek létre és tankertként funkcionálnak (http3). Van amelyik minden nap nyitva tart, és van olyan is amelyik csak heti pár órát (http4). Tehát az, hogy egy kiszemelt területen végül milyen közösségi kert jön létre, teljes mértékben a résztvevőktől függ és a kezdeményezés **a közösség egyéni igényeit szolgálja majd ki**.

Tapasztalataim alapján amikor valaki először megismerkedik a közösségi kertek fogalmával, általában rögtön egy nagyváros képe ugrik be nekik, ahol a sűrű beépítések és a hatalmas betondzsungel közepette megjelenik egy kis oázis. Ugyan előfordulhat, hogy ilyen helyszínekkel is találkozunk, de fontos észben tartanunk, hogy ezek a kezdeményezések elsősorban a közösségek összekovácsolásáról szólnak, tehát bárhol kialakíthatóak, ahol erre igényt tartanak az ott élők, akár a város szélén fekvő területeken is, mint Törökhegy. A városrész esetében egy olyan kert kialakítására tennék javaslatot, amely reflektálja a terület történelmi jelentőségét és az **hagyományos helyi területhasználatot**, vagyis a **szőlő- és gyümölcstermesztést helyezném előtérbe**.

A közösségi kertek összetétele rendkívül sokszínű lehet. Én egy olyan tér kialakítására szerettem volna javaslatot tenni, ami reflektálja a történelmileg meghatározó területhasználatokat, és előnyben részesíti a hagyományőrzést is. A kertnek otthont adó területen első sorban szabadföldi termesztésre alkalmas **parcellák** kerülnének kialakításra, amelyekbe **gyümölcsfák** kerülnének ültetésre. Emellett lehet egyéb növényeket ültetni például akár egy **fűszerspirálba** vagy **méhlegelőbe** is, amelyek **biodiverzitást erősítő** elemeivé válhatnak a kertnek. Ehhez párosulhatnak **madáretetők és -ítatók**, valamint **rovarhotelek** is, amelyeket a közösség tagjai is elkészíthetnek workshopok keretein belül.

A közösségi kertek aktualitása igen szembetűnő, ugyanis előtérbe helyezi a környezeti nevelést, a **szemléletformálást** és környezettudatos, **fenntartható életmódra** ösztönzi a résztvevőket, emellett pedig szabadidős tevékenységek és rendezvények helyszínéül is szolgálhat. Törökhegy szomszédságában van már egy ehhez hasonló terület, a Lingvay Pincészet, azonban előzetes bejelentkezés nélkül nem látogatható.

Amint tudjuk, Törökhegyen jelenleg is található egy lakópark a terület északi részén, a Felső Törökhegyi útról nyíló Bej utcában. A lakópark apró házakból áll, amelyek több lakásnak is otthont adnak. A területhez kert nem tartozik, csak néhány keskenyebb füves sáv a házak mentén, valamint egy térkővel burkolt parkoló. Itt jelentősebb a zöldfelületek hiánya, a lakóparkhoz pedig tudtommal nem tartozik megművelhető terület, így ennek a közelében javasolnék kialakítani egy kisebb közösségi kertet, ahol az itteni lakosok is örökbe fogadhatnának egy-egy parcellát. A lakópark közvetlen szomszédságában található egy eladó telek, ami tökéletes lenne egy gyümölcsöskert kialakítására (Lásd: **42. ábra**). Jelenleg egy gazdasági épület áll rajta, ami akár **szerszámtárolónak** is szolgálhatna.

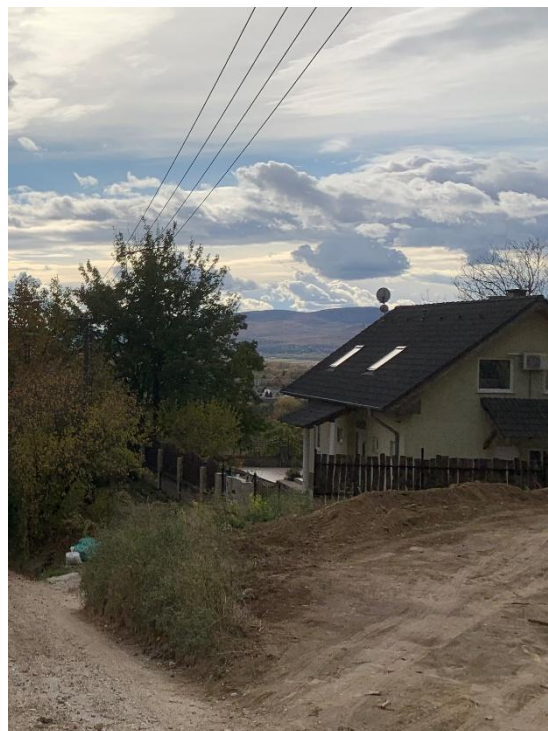
A kialakítást további igényfelmérések előznék meg, hogy megismerhessük a projekt lakossági támogatottságát és a lakóparkban élők gondolatait. A kert kifejezetten közösségi célú, azonban az ágyások védelme érdekében a lakók által művelt rész a jövőben elkerítésre kell, hogy kerüljön. Ez úgy is megvalósítható, hogy maga a kert nem a zöldfelület egészét foglalja el, így mellette továbbra is lesz egy nyitott füves rész szabadidős használatra azok számára is, akik nem rendelkeznek saját parcellával. A kert költségeit felajánlásokból lehetne fedezni, a fenntartás és működtetés támogatásokból, önkéntes hozzájárulásokból történne. A cél, hogy hosszú távon is közösségi összefogásból maradjon fenn a projekt. Ezek mellett a fejlesztések hosszú távon pozitív ökológiai változásokat is eredményeznének. A kialakítás során környezetbarát, természetes anyagok is használhatóak, a zöldfelületek növekedése pedig javítaná a helyi klímát és jó hatással lenne az emberek fizikai és mentális egészségére is.

5.2 Látványkapcsolatok megőrzése

A Törökhegyen található egykori zártkertek mára már szinte teljes mértékben lakórendeltetésű területekké váltak, beépítési mértékük egyre magasabb (Vojnits et al., 2023). Így az eredeti **tájkép megőrzése** és fenntartása jelenleg az önkormányzat számára ugyan nem képez célt (Vojnits et al., 2023), azonban a helyi identitás megőrzése és erősítése szempontjából mégis fontos lehet, hiszen a jövőbeli helyi fejlesztések a természeti erőforrások hasznosításán is alapulhatnak (Dragan et al., 2024).

Az emberek általában **szubjektív** módon értelmezik a tájat, egyéni megfigyeléseik alapján saját véleményeket alkotnak, nem csak a táj kompozíciójáról, hanem a tájképi elemekről is (Krajewski – Lebiedzińska, 2024). Kérdőíves felmérésem egyik célja az volt, hogy megismerjem a Törökhegyen található, identitást befolyásoló elemeket. Az egyik legfontosabb eredményem, hogy a kilátás és a különböző látványkapcsolatok és a zöldfelületek mennyire kedvesek az itt élőknek. Ez több kérdés kapcsán is előjött.

Már a látványkapcsolatok feltárásánál is említésre került az, hogy annak akadályozó tényezői elsősorban a környező épületek. Ezek

69. ábra: Látvány a hegyekre egy lakóház takarásában
(Forrás: Saját fotó)

következtében a kilátás csak bizonyos útszakaszokon tárul fel, ami részben az utak kanyargós jellegének is betudható. Ahol a lejtőkre merőlegesen helyezkednek el a lakóházak, ott még jobban takarásban van a környező tájra nyíló látvány. A jelenleg aktuális HÉSZ külön kitér a lakóházak magasságának szabályozására, azonban fontos, hogy a jövőbeli fejlesztések során figyelembe vegyük a kilátás védelmét is, így javaslatom elsősorban arra irányul, hogy a HÉSZ módosításai során ne emeljék a homlokzatok magasságának mértékét. Ez nem csak a látvány megőrzésének szemszögéből előnyös, hanem a lakosok azon kérelmével is, hogy lakóparkok és ahhoz hasonló beépítések ne valósulhassanak meg, és a terület megőrizze családi házas jellegét.

5.3 Játsszótér létrehozása

A területen sok kisgyermekes család él, azonban csak az utcára járnak ki időt tölteni a szabadban. Közülük jópáran a kérdőívet is kitöltötték, és szinte minden jövőbeli fejlesztéssel kapcsolatos kérdésnél jelezték a játszótér hiányát. Ebből kifolyólag úgy döntöttem, elengedhetetlen, hogy az egyik javaslatom egy játszótér kialakítása legyen.

Első helyszíni bejárásom során a helyi képviselő megmutatott nekem egy üres telket, ami elmondása szerint egy önkormányzati tulajdonú terület. A telken egy ház maradványai fellelhetőek, amelyet gyomnövények és vadszőlő borít. Tótváradi-Nagy Bence arról is beszámolt, hogy úgy gondolja, ez a terület alkalmas lenne egy játszótér kialakítására. A helyiek elmondása szerint már régóta ígéri nekik az önkormányzat a már sokat emlegetett játszótér, azonban eddig nem került megvalósításra.

A telken elsősorban mindenképp intenzív gyomlálásra és tereprendezésre lenne szükség, hogy a talaj előkészítve legyen a játszótér kialakításához. Ezen a területen újszerű játszótéri elemek elhelyezését javaslom, mivel az Alsó Törökhegy úti erdőben már jelenleg is található néhány természetes elemből készült elem. Így a helyiek két igényére is megoldást biztosíthatnánk: lenne két terület, amely két teljesen különböző játékelményt biztosítana a kisgyermekek számára. Az autentikus természetélmények mellett megtapasztalhatnák a strukturált játékot is, elsajátítva különböző készségeket.

6. Összefoglalás

Összegezve, szakdolgozatom mélyebb betekintést nyújt Törökhegy múltjába és jelenjébe mind történelmi, mind pedig társadalmi viszonylatokban, valamint felvázol néhány lehetséges jövőképet is.

A dolgozat fő tanulságai és eredményei négy fő kérdéskörre épültek. Először is megvizsgáltam az egykori területhasználatot, amely során kiderült, hogy egykor a szőlőtermesztés volt a legjellemzőbb területhasználat Törökhegyen, ezt követően pedig zártkertes övezetté, majd pedig végső soron lakóövezetté alakult. Másodszor arra világítottam rá, hogy milyen módon befolyásolja a történelmi területhasználat a helyi lakosok életét a jelenben és hogy milyen hatással van a tájidentitásukra. Arra is fényt derítettem, miként használják (vagy éppen nem használják) az itt található zöldfelületeket. Harmadszor azt is taglaltam, hogy milyen elemek képzik Törökhegy vázát, és hogy mik azok az elemek, amelyekhez érzelmi kötelék kapcsolja az itt élőket, valamint, hogy ezt milyen módon építhetjük bele a jövőbeli fejlesztésekbe. Végül pedig a lakosság korösszetételével és a különböző korosztályok zöldfelülethasználati igényeivel foglalkoztam.

Ugyan szakdolgozatom elsősorban a közösségi terek fontosságát és a közösségek összetartókéességének fejlesztését helyezte előtérbe, fontos megjegyezni, hogy a területfejlesztés ennél egy jóval összetettebb feladatkör. Elengedhetetlen, hogy további lakossági igényfelmérések készüljenek Törökhegyen, valamint, hogy a jövőben se hagyjanak alább a közösségfejlesztő programok. Fontosak az alulról jövő kezdeményezések is, és az, hogy a helyi döntéshozók tudatos, előre megfontolt döntéseket hozzanak a lakosság bevonásával, hogy környezettudatos, fenntartható módon mehessenek végbe a változások.

A dolgozatban szereplő saját kutatásaim a vizsgált területen elvégzendő fejlesztésekhez szükséges háttértudást is biztosítanak, valamint gyakorlati eszközöket is felkínálnak.

A jövőben ez a munka akár alapkőként szolgálhat egy nagyobb vonalú kutatásnak és arra épülő fejlesztésnek is, hiszen a fiatal városrészek esetében országszerte sok feladatnak állunk még elébe.

7. Irodalomjegyzék

- Dragan et al., 2024 Dragan A. – Crețan, R. – Jucu I. S. – Oancea O. A. (2024): Rural Landscapes as Cultural Heritage and Identity along a Romanian River. *Heritage*, 2024. 08. 14. DOI: [10.3390/heritage7080205](https://doi.org/10.3390/heritage7080205).
- Csorba, 2010 Csorba P. (2010): *A földrajzi tájakhoz fűződő identitástudat rétegei*. Debrecen: Debreceni Egyetem, Tájvédelmi és Környezetföldrajzi Tanszék.
- Csorba, 2021 Csorba P. (2021): *Magyarország kistájai*. Debrecen: Meridián Táj- és Környezetföldrajzi Alapítvány.
- Halmos et al., 1993 Halmos F. (Főszerk.) – Kuszák Á. (Szerk.) – Mézes M. (Szerk.) – Dr. Aradi N. – Dr. Ágoston G. – Dr. Borhi L. – Dr. Czine M. – Csányi A. – Dr. Csikvári G. – Dr. Dobszai L. – Dr. Fábián P. – Fehérváry Z. – Galván K. – Dr. Gazda I. – Dr. Hajdú M. – Dr. Hangay Z. – Dr. Hargittay E. – Hermann R. – Dr. Hevesi A. – Dr. Hofer T. – Horváth P. – Járainé Dr. Komlódi M. – Dr. Jólsvai A. – Dr. Karátson D. – Dr. Kecskés A. – Dr. Kelényi Gy. – Dr. Kenyeres Z. – Dr. Kerényi F. – Dr. Keserű K. – Dr. Kiss J. – Dr. E. Kovács P. – Dr. Körtvélyes G. – Kuczka P. – Lelkes P. – Dr. Makai Á., Dr. Margócsy I. – Mikó Á. – Dr. Nemeskürty I. – Oborni T. – Dr. Poór J. – Dr. Rónay L. – Rott J. – Dr. Sárosi B. – Sebő F. – Dr. Sipos L. – Schmidt E. – Dr. Szabolcsi M. – Szilágyi G. – Dr. Takács I. – Dr. Tarján T. – Dr. Temesváry F. – Dr. Voigt V. (1993): *A magyarság kézikönyve*. Budapest, Pannon Könyvkiadó.
- Kocsis, 2023 Kocsis J. B. (2023): *A főváros környékének átváltozásai 1980 és 2020 között – A budapesti metropolisz térség kialakulása*. Századvég, 3 (3). pp. 59-79.
- Kotsis et al., 2022 Kotsis I. (Szerk.) – dr. Illyés Zs. – Varga D. – Földi Zs. – Hubayné dr. Horváth N. – Abicz K. (2022): *Zártkerti területek fejlesztése*. Budapest: Ormos Imre Alapítvány.
- Koyoo, 2024 Koyoo E. (2024): Strategies for promoting and preserving urban landscape identity through public participation amidst urban renewal changes: The case of Kisumu City, Kenya. *Town and Regional Planning*, Volume 84, pp. 29–47. DOI: 10.38140/trp.v84i.7855.

- Krajewski – Krajewski P. – Lebedzińska M. (2024): Assessing the driving forces of landscape change in the perspective of Polish residents. *Ecological Indicators*, Volume 169. DOI: [10.1016/j.ecolind.2024.112888](https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2024.112888).
- Molnárné Abicz – Molnárné Abicz K. – Vaszócsik V. (2019): Esztergom zártkertjeinek történeti területhasználati vizsgálata a 19. századtól napjainkig. *Tájökológiai Lapok*, 2019. 07. 11. DOI: 10.56617/tl.3470
- Ortutay et al., 1979 Ortutay Gy. (Főszerk.) – Bodrogi T. (Szerk.) – Diószegi V. (Szerk.) – Fél E. (Szerk.) – Gunda B. (Szerk.) – Kósa L. (Szerk.) – Martin Gy. (Szerk.) – Pócs É. (Szerk.) – Rajeczky B. (Szerk.) – Tálasi I. (Szerk.) – Vincze I. (Szerk.) (1979): *Magyar néprajzi lexikon II.* Budapest: Akadémia Kiadó.
- Póka et al., 2023 Póka C. – Horváth G. – Zakar M. – Szegedi S. – Tóth T. (2023): A szőlővényige potenciál-felmérésének elméleti alapjai Tokaj-hegyalján. *Földrajzi Közlemények*, Volume 147, pp. 218–229. DOI: <https://doi.org/10.32643/fk.147.2.11>
- Relph, 1976 Relph E. (1976): *Place and placelessness*. London: Pion.
- Sápi, 1983 Sápi V. (Szerk.). (1983): *Vác története I.-II.-III.* Szentendre: Pest megyei Múzeumok Igazgatósága.
- Tölgyesi – Vida, 2021 Tölgyesi D. – Vida Z. Á. (2021): Vác Város HÉSZ eseti módosítása.
- Tragor, 1928 Tragor I. (1928): *Vác multja és jelene: Vác monográfiája több képpel és melléklettel*. Vác: Váci Múzeum- Egyesület.
- Tragor, 1936 Tragor I. (1936): *Az emberi élet Vácon és vidékén az őskortól napjainkig*. Vác: Váci Múzeum- Egyesület.
- Vasárus et al., 2024 Vasárus G. L. – Farkas J. Zs. – Hoyk E. – Kovács A. D. (2024): The impact of urban sprawl on the urban-rural fringe of post-socialist cities in Central and Eastern Europe – Case study from Hungary. *Journal of Urban Management*. Volume 13, Issue 4, pp. 800-812.
- Vályi, 1799 Vályi A. (1799): *Magyar országnak leírása. 3. kötet*. Buda: [K. n.].
- Vigvári, 2022 Vigvári A. (2022): A külterületi zártkertek benépesülése a lakhatási válság árnyékában. *Szociológiai Szemle*, Volume 32, pp. 145-168. DOI: <https://doi.org/10.51624/SzocSzemle.2022.1.7>
- Vojnits et al., 2023 Vojnits Cs. F. – Beleznai T. – Komjáti E. – Kenyeres K. – Szczuka L. – Hanczár Zs. – Ziman G. – Rhorer Á. – Kiss-Polák A. (2023): *Vác Város*

hatályos településrendezési eszközeinek módosítása a település több pontján. Budapest: Urbanitas Tervező és Tanácsadó Kft.

- Wolch et al., 2014 Wolch J. R. – Byrne J. – Newell J. P. (2014): Urban green space, public health, and environmental justice: The challenge of making cities ‘just green enough’. *Landscape and Urban Planning*, Volume 125, pp. 234-244. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2014.01.017>
- Yuen, 2005 Yuen B. (2005): Searching for place identity in Singapore. *Habitat International*, Volume 29, Issue 2, pp. 197–214. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2003.07.002>
- http1 Elek B. – Juhász N. – Nagy D. – Oskó V. – Pesthy J. – Pór S. – Sárdy M. (2024): *Erdei természetélmény terek*. Letöltés dátuma: 2025. 01. 09. Forrás: <https://storymaps.com/stories/293cc9a44aab4e4783e8d4c1d84fda0f>
- http2 A KultúrAktív Egyesület honlapja. Letöltés dátuma: 2025. 03. 12. Forrás: <https://kulturaktiv.hu/projekt/gyerekbarat-vac/>
- http3 A Kortárs Építészeti Központ Alapítvány – Községi Kertek projektjének honlapja. Letöltés dátuma: 2025. 09. 22. Forrás: <https://kozossegekertek.hu/rolunk/kozossegi-kertek/>
- http4 A Community Gardens Ireland honlapja. Letöltés dátuma: 2025. 09. 29. Forrás: <https://cgireland.org/>
- http5 Az Agrárminisztérium Magyarországi Erdészeti Webtérképének honlapja. Letöltés dátuma: 2025. 10. 31. Forrás: <https://erdoterkep.nebih.gov.hu/>
- http6 A Nemzeti Cégtár honlapja. Letöltés dátuma: 2025. 11. 01. Forrás: <https://www.nemzeticegtar.hu/nemzeticegtar/cegadat/1309177348/Lingvay-Pinceszeti-Korlatolt-Felelossegu-Tarsasag>
- http7 A borozótt honlapja. Letöltés dátuma: 2025. 11. 01. Forrás: <https://boraszatpenc-hu.webnode.hu/szolgaltatasok/>
- http8 Vác Város Településarculati Kézikönyve (TAK). Letöltés dátuma: 2025. 11. 03. Forrás: https://www.vac.hu/docs/vac_tak_280_2017_XII_14.pdf
- Tótváradi-Nagy Bence szóbeli közlés, 2024. 09.

8. Alaptérképek forrásai

Első Katonai Felmérés (1783)	https://maps.arcanum.com/hu/map/firstsurvey-hungary/?layers=147&bbox=2109939.0648984914%2C6018984.138963124%2C2134112.275093678%2C6026895.371390639
Második Katonai Felmérés (1841-1842)	https://maps.arcanum.com/hu/map/secondsurvey-hungary/?layers=5&bbox=2109270.24090098%2C6019705.395388473%2C2133443.4510961664%2C6027616.627815988
Negyedik Katonai Felmérés (1941)	https://maps.arcanum.com/hu/map/hungary1941/?layers=29&bbox=2111181.166608186%2C6019931.897342533%2C2135354.3768033725%2C6027843.129770048
Légifelvétel (1967)	https://www.fentrol.hu/hu/
OpenStreetMap	https://www.openstreetmap.org/#map=15/47.78660/19.15016
GoogleMaps	https://www.google.com/maps/@47.7880587,19.155303,17.47m/data=!3m1!1e3?entry=tту&g_ep=EgoyMDI1MTAyOS4yIKXMDS0ASAFQAw%3D%3D
Településképi rendelet melléklete	2. https://www.vac.hu/docs/TKR_2_melleklet_250522.pdf

9. Táblázatok és ábrák jegyzéke

1. ábra: Vác elhelyezkedése Pest vármegyén belül	6
2. ábra: Törökhegy elhelyezkedése Vácon belül	6
3. ábra: Alsó Törökhegy út	6
4. ábra: Felső Törökhegy út	6
5. ábra: Szablya utca	6
6. ábra: Törökhegy városrész lehatárolása	6
7. ábra: Helyközi buszjáratok.....	6
8. ábra: Helyi buszjáratok	6
9. ábra: Védelmi szabályozások.....	8
10. ábra: Lingvay pincészet	8
11. ábra: Ösvény az erdőben.....	10
12. ábra: Játzóelemek	10
13. ábra: Díszítés.....	10
14. ábra: Ülőhelyek.....	10
15. ábra: Vác népességének változása	11
16. ábra: Háztáji szőlőtermesztés Törökhegyen napjainkban.....	12
17. ábra: Törökhegy a 18. században.....	15
18. ábra: Törökhegy a 19. század első felében	16
19. ábra: Törökhegy a II. Világháború idején.....	17
20. ábra: Törökhegy az 1960-as években	18
21. ábra: Telekhatárok	20
22. ábra: Új ház	20
23. ábra: Új ház.....	20
24. ábra: Törökhegy türelethasználatának változása.....	21
25. ábra: Gazdasági épület	22
26. ábra: Modern családi házak	22
27. ábra: Működő lakópark	22
28. ábra: Befejezetlen lakópark.....	22
29. ábra: Beépítés típusai	22
30. ábra: Törökhegy mint modern kertváros.....	23
31. ábra: Önkormányzati tulajdonú zöldfelületek.....	24
32. ábra: A Törökhegyi erdő adatai	24
33. ábra: Farönkökből készült pad	25

34. ábra: Az erdőbe vezető ösvény	25
35. ábra: A Törökhegyi erdő	25
36. ábra: Ülőalkalmatosságú farönkök	25
37. ábra: Mulccsal leszórt tisztás és farönk-padok	25
38. ábra: A telek a Szablya utca és a Saru utca sarkán	26
39. ábra: Szőlőültetvény a pincészetben	26
40. ábra: Lingvay pincészet	26
41. ábra: Eladó telek a Felső Törökhegy úton	27
42. ábra: Eladó telek a Felső Törökhegy úton	27
43. ábra: A Törökhegyi látványkapcsolatok	27
44. ábra: Kilátás a Pajzs utcában a városra és a hegyekre	28
45. ábra: Kilátás a Felső Törökhegy úton a hegyekre.....	28
46. ábra: Kilátás a Felső Törökhegy úton a hegyekre.....	28
47. ábra: Kilátás a Szablya utcában a hegyekre	28
48. ábra: Kilátás az Alsó Törökhegy útról a Kertvárosra	28
49. ábra: Kilátás a Sisak utcában a hegyekre	28
50. ábra: Ön melyik korcsoportba tartozik?.....	30
51. ábra: Ön Vácon nőtt fel?	30
52. ábra: Mióta él Törökhegyen?	30
53. ábra: Ön Törökhegyen nőtt fel?	31
54. ábra: Mi motiválja Önt leginkább abban, hogy a lakóterületét szolgáló Törökhegyen lakjon?	32
55. ábra: Mivel tudja legjobban azonosítani ezt a városrészt?.....	33
56. ábra: Ön szerint mi Törökhegy legnagyobb értéke?	34
57. ábra: Melyek azok az elemek, amik, ha eltűnnének, hiányoznának?	34
58. ábra: Melyek azok az elemek, amik teljesen átalakítanák Törökhegy látképét?	34
59. ábra: Érzelmi kötődés mértéke.....	35
60. ábra: Ön szerint összetartó a városrész lakossága?	36
61. ábra: Miben nyilvánul meg az összetartás?.....	36
62. ábra: Mi az az adottság, amit megőrizne a terület jövőbeli fejlesztései során?	37
63. ábra: Amennyiben rendelkezne Törökhegy közösségi térrel, ön igénybe venné azt?	37
64. ábra: Hol tölti szívesen a szabadidejét Törökhegy városrész területén?.....	38
65. ábra: Milyen gyakran jár oda?	38
66. ábra: Mi a település legfontosabb fejlesztési célja, célterülete?	39
67. ábra: Ön természet a kertjében gyümölcsfát vagy szőlőt?.....	40

68. ábra: Háztáji szőlőtermesztés a Szablya utcában	40
69. ábra: Látvány a hegyekre egy lakóház takarásában	45

10. Mellékletek

LAKOSSÁGI KÉRDŐÍV 2025. 02. 20.

Ön melyik korcsoportba tartozik?

- ☐ 5-9
- ☐ 10-14
- ☐ 15-19
- ☐ 20-29
- ☐ 30-39
- ☐ 40-49
- ☐ 50-64
- ☐ 65-84
- ☐ 84 év fölötti

Ön Vácon nőtt fel?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

Ön Törökhegyen nőtt fel?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

Mióta él Törökhegy városrészén?

- ☐ kevesebb, mint 5 éve
- ☐ 5-10 éve
- ☐ 10-15 éve
- ☐ 15-20 éve
- ☐ több, mint 20 éve

Mi motiválja Önt a leginkább abban, hogy a lakóhelyéül szolgáló Törökhegy városrészén lakjon? Jelölje meg az Ön számára öt legfontosabb tényezőt!

- ☐ A településrészhez fűződő érzelmi vagy szellemi kötődés
- ☐ Családbarát közeg
- ☐ Helyi szolgáltatások minősége és mennyisége
- ☐ Kedvező szabadidős tevékenységek
- ☐ Könnyű megközelíthetőség, jó közlekedés
- ☐ Munkahelyhez vagy iskolához való közelség
- ☐ Összetartó közösség, jó szociális környezet
- ☐ Természethez való közelség, szép környezet
- ☐ Városrész fejlettsége

Mivel tudja legjobban azonosítani ezt a városrészt? Soroljon fel olyan Törökhegyen található elemeket, amik Ön szerint meghatározóak és jellegzetessé teszik a városrészt!

.....

.....

.....

Ön szerint mi Törökhegy legnagyobb értéke?

.....

.....

.....

.....

Melyek azok az elemek, amik, ha eltűnnének a városrészeről, Önnek személyesen hiányoznának, vagy teljesen átalakítanák Törökhegy látképét?

.....

.....

.....

.....

.....

Ön számára mit jelentenek ezek az elemek, milyen szinten kapcsolódik érzelmileg hozzájuk? Karikázza be a megfelelő válasz számjelét!

1. **Nagyon erős kötődés** – Mély érzelmi kapcsolat, meghatározzák a törökhegyi identitásom.
2. **Erős kötődés** – Fontosak számomra, fűznek hozzájuk érzelmek.
3. **Közepes kötődés** – Érzelmileg kapcsolódom, de nem túl mélyen.
4. **Gyenge kötődés** – Inkább csak felszínes érzelmek fűznek hozzájuk.
5. **Nincs kötődés** – Nem érzek különösebb érzelmi kapcsolatot, nem érintene meg ha eltűnnének.

Röviden fogalmazza meg, hogy Ön miért és mitől tartja magát törökhegyinek! Írja le, hogyan képezi az otthona az identitása részét!

.....

.....

.....

.....

.....

Mi az az adottság, amit megőrizne a terület jövőbeli fejlesztései során?

.....

.....

.....

.....

.....

Ön szerint összetartó-e a városrész lakossága?

- ☐ Igen
☐ Nem

Ha igen: Ön szerint miben nyilvánul meg az összetartás?

.....

.....

Ha nem: Mi lehet a széthúzás oka?

.....

.....

Amennyiben rendelkezne Törökhegy közösségi térrel (pl.: park), Ön igénybe venné azt családjával, barátaival, ismerőseivel?

- ☐ Igen
☐ Nem
☐ Talán

Hol tölti szívesen a szabadidejét Törökhegy városrész területén? Soroljon fel max. 5 szabadteret!

.....

.....

Milyen gyakran jár oda?

- ☐ naponta
☐ heti többször
☐ havi többször
☐ néhány havonta
☐ évente

Ön szerint mi a település legfontosabb fejlesztési célja, célterülete?

.....

.....

.....

Ön termeszt a kertjében gyümölcsfát vagy szőlőt?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függelék: A MATE egységes szakdolgozat / diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója

4.2. sz. melléklete: Nyilatkozat a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió nyilvános

hozzáféréséről és eredetiségéről (módosítva: 2025. október 16.)

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve:	Nagy Dominika
A Hallgató Neptun kódja:	X81V14
A dolgozat címe:	Településidentitást erősítő tényezők vizsgálata Vác Törökhegy városrész példáján
A megjelenés éve:	2025
A konzulens intézetének neve:	Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet
A konzulens tanszékének a neve:	Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem. Továbbá kijelentem, hogy a dolgozat elkészítése során alkalmazott mesterséges intelligencia-eszközök (pl. szöveggenerálás, nyelvi javítás, fordítás, adatelemzés) használata nem helyettesítette a saját kutatási és alkotói munkámat, azok alkalmazását a források között vagy a módszertani részben feltüntettem, és a szakmai-etikai elvárásoknak megfelelően jártam el.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemitulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

Kelt: 2025 év 10 hó 30 nap

Nagy Domin

Hallgató aláírása

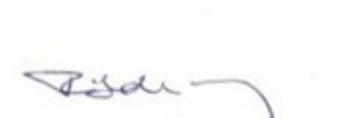
NYILATKOZAT

____Nagy Dominika____ (név) (hallgató Neptun azonosítója: ____X81V14____)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az
irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól
tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre **javaslom** / **nem javaslom**¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen **nem**^{*2}

Kelt: 2025. november 3.

belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.

Hallgatók, doktoranduszok nyilatkozata mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásáról

1. Általános adatok

Hallgató neve:	Nagy Dominika
Neptun-kódja:	X81V14
Képzési szint (a megfelelőt jelölje X-szel):	☒ BSc/BA ☐ MSc/MA ☐ Doktori (PhD) ☐ Egyéb:
Tantárgy neve/kódja*:	Szakdolgozatkészítés „B”
A munka címe:	Településidentitást erősítő tényezők vizsgálata Vác Törökhegy városrész példáján

* doktori értekezés esetén nem kitöltendő

2. Nyilatkozat az MI használatáról

Alulírott, etikai felelősségem teljes tudatában az alábbi nyilatkozatot teszem:

(Kérjük, válasszon egyet az alábbi lehetőségek közül!)

☐ A) Nem alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Amennyiben ezt jelölte, a további táblázatok kitöltése nem szükséges.)

☒ B) Alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Kérjük, töltsse ki a vonatkozó táblázatokat!)

3. A mesterséges intelligencia használatának részletezése

I. TÁBLÁZAT: Asszisztensi vagy kisebb mértékű felhasználás (pl. fordítás, nyelvi korrektúra, ötletelés stb.)

(Ezen felhasználások esetében a konkrét promptok és válaszok csatolása nem szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve és verziója	Érintett rész (ha nem a szöveg egészére vonatkozik)
Ötletelés, diagram elemzés	ChatGPT, GPT-5 verzió	Kérdőív

II. TÁBLÁZAT: Jelentős tartalmi hozzájárulás (pl. egy teljes ábra vagy egy hosszabb szövegrész generálása)

(Ezekben az esetekben a felhasznált kulcsfontosságú promptok és az MI által adott nyers válaszok dokumentálása és a munka **mellékletében való csatolása szükséges.**)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve, verziója, elérhetősége	Az érintett fejezet / ábra / táblázat pontos sorszáma	A prompt-naplót tartalmazó melléklet bejegyzésének sorszáma

3/A. Oktató által előírt kiegészítő szabályok (ha vannak)

Amennyiben az adott tantárgy oktatója vagy témavezetője az MI-eszközök használatára vonatkozóan külön szabályokat vagy elvárásokat határozott meg, kérjük, az alábbi mezőben foglalja össze ezeket:

Pl. az MI használatának tilalma bizonyos feladattípusokra; csak konkrét eszköz használata engedélyezett; eltérő hivatkozási elvárások; dokumentációs forma stb.

Oktató vagy témavezető által előírt szabályok:

.....

.....

.....

.....

4. Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozat:

Kijelentem, hogy az MI által esetlegesen generált tartalmakat minden esetben kritikailag felülvizsgáltam, szerkesztettem és a munkába illesztettem. A leadott munka minden eleméért, annak eredetiségéért és tudományos helytállóságáért teljes körű felelősséget vállalok. Tudomásul veszem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem a benyújtott munkát mesterséges intelligencia detektorral ellenőrizheti, és eljárást kezdeményezhet, amennyiben a nyilatkozatom valótlan vagy hiányos.

Kelt: Budapest....., 2025. 10..... hó 30.... nap

Nagy Dominik

[Signature]

.....

.....

Hallgató aláírása

Konzulens/Témavezető aláírása